

Research Paper

Media, Popular Culture, and Everyday Life: A Phenomenological Exploration of the Lived Experience of Users of Astrology Pages on Social networks

Mohammad Atabak¹, Seyed Jamaledin Akbarzadeh Jahromi², Reza Saberi³

Received: Nov,3.2024;Accepted:Dec,30.2024

Abstract

The present study aims to explore the meaning of the lived experience of users of astrology pages and rooms on Instagram and Clubhouse, seeking to address two fundamental questions. First, why and for what reasons are users drawn toward virtual astrology and the search for astrological solutions through following astrology pages and rooms on social networks. Second, how does this user practice, as a form of virtual astrology, differ functionally and ritually from its traditional form. Here, the interpretive phenomenological method has been used to answer these questions. Accordingly, the data obtained through interviews with users were analyzed using Colaizzi's framework. Ultimately, the findings of the study were categorized and explained in two sections, each addressing one dimension of the research problem. In the first section, the findings showed that users are drawn toward virtual astrology for various reasons, including "disambiguation of the world and understanding the reality of life, reducing tension and achieving peace, dissatisfaction with life and the desire to change its course, searching for motivation and hope, escaping loneliness and gaining empathy, gaining positive energy, social influences and conformity with others, and entertainment and leisure."

In the second section, the findings showed that virtual astrology, compared with its traditional form, has undergone three functional and ritual transformations. These changes are presented under the categories of "personalization and the autonomization of astrology, ritual entanglement, and temporary and optional integration."

Keywords: Popular culture, popular religion, social networks, astrology, lived experience, phenomenology.

¹ PhD in Communication Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
Corresponding Author; ata.mohammad06@gmail.com

² Assistant Professor, Department of Communication Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran, jahromi.jamal@gmail.com

³ Assistant Professor, Department of Public Relations, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran, r.saberi@atu.ac.ir

Introduction

The belief that the positions and movements of celestial bodies, as well as objects, influence human affairs and the natural world has long been intertwined with various religious and spiritual traditions. Although astrology is often regarded as a pseudoscience and has been largely discredited by the scientific community, it still holds a significant place as a form of folk religion within the religious and cultural landscape of many societies and in the everyday lives of many individuals. For example, in India, astrology plays an important role in major events such as marriage, birth, and fundamental decision-making. In China, traditional Chinese astrology, such as Bazi or the Four Pillars of Destiny, is connected to Taoist and Buddhist cosmological beliefs and is used to guide individual and social decisions. In these contexts, astrology functions as a form of folk religion, giving individuals a sense of connection with a higher order and providing them with a framework for understanding their lives and the world around them. In the Western world as well, despite astrology not being accepted as a science, this phenomenon continues to have a place in popular culture, personal belief systems, and alternative approaches to health and well-being.

In Iran, too, astrology has deep historical roots in both pre-Islamic and post-Islamic periods, and over time it has become integrated with the cultural, religious, and intellectual traditions of the people. During the Qajar period, fortune-telling, amulet-writing, and astrology were regarded as official occupations and were practiced in two forms: some fortune-tellers worked as itinerant practitioners in the streets, while others, like other tradespeople, had shops where they engaged in fortune-telling and amulet-writing. Today, these practices continue in various forms, including amulet-writing, coffee-cup reading, tarot reading, palmistry, divination based on Abjad letters, and other types of fortune-telling, practiced by some Iranians both as astrologers or fortune-tellers and as clients.

In the contemporary period, the spread of this phenomenon in Iran and other countries has been facilitated by widespread access to astrological information through media such as newspapers, magazines, websites, and especially social network platforms. In this regard, many pages and rooms on various social media platforms, such as Instagram and Clubhouse, produce astrology-related content, and a range of Iranian users follow or participate in these pages and rooms. Users' presence in these spaces ranges from passive observation to active consumption, commenting, approval, sharing, and the reproduction of ideas. In this way, part of the everyday and media life of some Iranian users is spent in encounter or interaction with these ideas.

The main issue in this study is neither to prove whether astrology is scientific or superstitious, nor merely to examine its quantitative prevalence in the media sphere. Rather, the central concern is its connection with users' everyday lives. The significance of the subject lies in how users employ these ideas to respond to their material and spiritual needs, and how they use them as cultural frameworks for giving meaning to everyday experiences and interactions. From this perspective, the concept of lived experience becomes important, as it refers to the personal knowledge and understanding that emerge from direct engagement with everyday situations. Accordingly, the present study, through a phenomenological approach, seeks to examine how individuals make meaning of their online experiences in using astrological content, and to understand how users employ astrology in everyday life and what meanings they attribute to it. This study seeks to answer two general questions: first, what motivations, beliefs, and experiences lead users to search online for astrological solutions; and second, what functional and ritual changes have been produced in this practice through the performance of astrology in virtual space.

Methodology

The present study was conducted using an interpretive phenomenological approach and the data were collected through semi-structured in-depth interviews. After obtaining the participants' consent, the interviews were conducted either by telephone or via WhatsApp, and their duration ranged from 10 to 60 minutes. The interview recordings were then fully transcribed and documented. Data analysis was carried out based on Colaizzi's framework, and the coding process was conducted by two independent coders. The statistical population consisted of Tehran-based users of astrology pages on Instagram and Clubhouse, who were selected through purposive and snowball sampling. In total, 18 interviews were conducted until theoretical saturation was reached.

Findings

In response to the first research problem, the findings showed that users tend to turn toward virtual astrology for various reasons. These reasons disambiguation of the world and understanding the reality of life," "reducing tension and achieving peace," "dissatisfaction with life and the desire to change its course," "searching for motivation and hope," "escaping loneliness and gaining empathy," "gaining positive

energy,” “social influences and conformity with others,” and “entertainment and leisure.”

In response to the second research problem, the findings indicated that virtual astrology, compared with its traditional form, has undergone three functional and ritual transformations. These changes are explained through the categories of “personalization and the autonomization of astrology,” “ritual entanglement,” and “temporary and optional integration.” The first category refers to the emergence of ceremonies and spiritual practices that are strongly influenced by individual experiences and personal preferences. In virtual astrology, individuals can make use of available resources and, according to their own needs, desires, and specific circumstances, construct personalized interpretations and patterns of spirituality and ritual. The category of “ritual entanglement” refers to the combination and integration of elements from different systems of meaning and the rituals of various religions through virtual astrology. Accordingly, by mixing diverse elements from different religions and schools of thought within astrological activities, users have created a form of ritual diversity and hybridity. Finally, the category of “temporary and optional integration” indicates social and spiritual processes through which individuals voluntarily and temporarily participate in groups and friendly gatherings to engage in astrology-related activities.

Discussion and Conclusion

The results showed that clients and users of astrology pages, in a world marked by numerous social, economic, and psychological crises, are constantly faced in some way with a sense of uncertainty about the future. In such a situation, astrology becomes a tool that helps these individuals reduce confusion, make the future appear more predictable, and find solutions for escaping the problems of their personal lives. From the perspective of these individuals, astrology can create a greater sense of control over the future, and this sense of control, in turn, leads to reduced anxiety and the achievement of peace. In this regard, the results showed that some Iranian users turn to astrology in order to cope with the difficulties of life and solve their problems, hoping that through it they can change the direction, course, and destiny of their lives. The results also showed that some users, especially when experiencing feelings of helplessness, desperation, hopelessness, and incapacity, turn to astrology in order to gain a sense of motivation and hope from its solutions. In addition, the results indicated that part of the tendency toward virtual astrology is rooted in individuals’ communicative and social needs. Since human beings are social beings and feelings of

loneliness can affect mental health, astrology for some users is not merely a tool for prediction, but also an opportunity to create emotional connection, receive attention, and experience empathy. In this context, users can feel themselves among another person or others, and in this way reduce their sense of loneliness.

Furthermore, the results showed that astrology can function as a kind of resilience tool and provide a space in which users feel that the achievement of positive outcomes, pleasant expectations, and a greater experience of happiness is possible. Accordingly, some individuals, in order to escape the challenges and tensions of everyday life, seek to reach a better psychological and emotional state and obtain positive energy. These results also showed that the influence of people around them and the need to be affirmed by others are among the reasons for turning to astrology and using its solutions. Moreover, some users of astrology pages and rooms regard consulting an astrologer and following such content as an interesting, exciting, and entertaining practice.

Based on these results, astrology cannot be explained merely through concepts such as superstition or simple entertainment. Rather, it should be understood as a social and cultural phenomenon that takes shape based on users' desires and needs. In this respect, it should be analyzed as both a reaction to and a reflection of the challenges of modern life. On the other hand, the proliferation and consumption of astrological content, as well as the practice of astrology within the context of social media-which can be referred to as virtual astrology-have brought about functional and ritual changes in this apparently traditional phenomenon.

References

- Campion, N. (2012). *Astrology and Popular Religion in the Modern West: Prophecy, Cosmology and the New Age Movement*. Routledge.
- Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In R. S. Valle & M. King (Eds.), *Existential-phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48-71). New York, NY: Oxford University Press.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage.
- Fazeli, N. (2007). Fortune-telling, culture, and leisure. *Roshd Journal of Social Sciences Education*, 10(4). [in Persian].
- Fazeli, Nematollah. (2007). "Fortune-Telling, Culture, and Leisure." *Roshd Journal of Social Sciences Education*, 10(4). [in Persian].
- Gholami, F. (2013). *The social construction of fortune-telling: A case study of women in Sanandaj* [Master's thesis in Social Sciences, University of Kurdistan]. [in Persian].

- Gholami, Fatemeh. (2013). *The Social Construction of Fortune-Telling: A Case Study of Women in Sanandaj*. Master's thesis in Social Sciences, University of Kurdistan. [in Persian].
- Graham, Harvey. (2005). "Popular Religion." Routledge Companion to the Study of Religion.
- Heelas, P., & Woodhead, L. (2005). *The spiritual revolution: Why religion is giving way to spirituality*. Blackwell Publishing.
- Hufford, David J. (1997). "Folk Healers." In *Folklore: An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art*, edited by Thomas A. Green, 316-18. ABC-CLIO.
- Husserl, E. (1970). *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology: An introduction to phenomenological philosophy* (D. Carr, Trans.). Northwestern University Press.
- Jensen, K. B. (1995). *The Social Semiotics of Mass Communication*. London: Sage Publications.
- Khaleghpanah, K. (2020). The weight of pain and practicing patience with the body: A phenomenological study of the lived experience of chronic pain among patients with multiple sclerosis. *Quarterly Journal of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University*, 27(88), 145–174. [in Persian].
- Khaleghpanah, Kamal. (2020). "The Weight of Pain and Practicing Patience with the Body: A Phenomenological Study of the Lived Experience of Chronic Pain among Patients with Multiple Sclerosis." *Journal of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University*, 27(88), 145–174. [in Persian].
- Libbrecht, U. (1995). *Within the Four Seas...: Introduction to Comparative Philosophy*. Peeters.
- McDannell, Colleen. (1995). *Material Christianity: Religion and Popular Culture in America*. Yale University Press.
- Norouzi, H., Karimi, A., & Gholami, M. (2010). A discourse analysis of fortune-telling discourses in Iran. *Cultural Studies and Communication*, 6(18), 161–202. [in Persian].
- Norouzi, Hamzeh, Karimi, Alireza, & Gholami, Masoumeh. (2010). "A Discourse Analysis of Fortune-Telling Discourses in Iran." *Cultural Studies and Communication*, 6(18), 161–202. [in Persian].
- Orsi, Robert. (1997). *Everyday Miracles: The Study of Lived Religion*. Lived Religion in America: Toward a History of Practice. Princeton University Press.
- Parker, C. (1998). Modern popular religion: A complex object of study for sociology. *International Sociology* 13(2): 195–212
- Possamai, A. (2005). *In search of New Age spiritualities*. Routledge.
- Roof, W. C. (1999). *Spiritual marketplace: Baby boomers and the remaking of American religion*. Princeton University Press.
- Shahri, J. (1992). *Old Tehran*. Tehran: Amir Kabir Publications. [in Persian].
- Shahri, Jafar. (1992). *Old Tehran*. Tehran: Amir Kabir Publications. [in Persian].
- Storey, J. (2018). *Cultural theory and popular culture: An introduction* (7th ed.). Routledge.
- Strinati, D. (2004). *An introduction to theories of popular culture* (2nd ed.). Routledge.

- Taghavi, E. (2014). *A sociological study of the mindset of clients of fortune-tellers: A specific study of women from families in three areas of Tehran* [Master's thesis, Faculty of Social Sciences, University of Tehran]. [in Persian].
- Taghavi, Elham. (2014). *A Sociological Study of the Mindset of Clients of Fortune-Tellers: A Specific Study of Women from Families in Three Areas of Tehran*. Master's thesis, Faculty of Social Sciences, University of Tehran. [in Persian].
- Williams, R. (1976). *Keywords: a vocabulary of culture and society*. No place of publication: Fontana/Croom Helm.
- Yadav, Nupurnima (2022). *Astrology in India A Sociological Inquiry*. Routledge India.

مقاله پژوهشی

رسانه، فرهنگ عامه و زندگی روزمره: کاوش پدیدارشناختی تجربه زیسته کاربران صفحات طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی

محمد اتابک^۱، سید جمال الدین اکبرزاده جهرمی^۲، رضا صابری^۳

تاریخ دریافت: ۱۳/۰۸/۰۴، تاریخ تایید: ۱۰/۱۰/۰۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف کشف معنای تجربه زیسته کاربران صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام و کلاب‌هاوس، در صدد پاسخ به دو مسئله اساسی است. نخست اینکه چرا و به چه دلایلی کاربران به سمت طالع‌بینی مجازی و جستجوی راه‌حل‌های طالع‌بینی از طریق دنبال کردن صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی کشیده می‌شوند و دوم اینکه این کنش کاربران به مثابه نوعی طالع‌بینی مجازی، چه تفاوت کارکردی و آیینی با شکل سنتی آن دارد. در اینجا از روش پدیدارشناسی تفسیری برای پاسخ به این پرسش‌ها استفاده شده است. بر این اساس داده‌های به‌دست‌آمده از جریان مصاحبه با کاربران با بهره‌گیری از چارچوب کلایزی مورد تحلیل قرار گرفت. در نهایت یافته‌های پژوهش در قالب دو قسمت که هر کدام به یک بعد از مسئله پژوهش پرداخته است، دسته‌بندی و تشریح گردیدند. در بخش نخست یافته‌های پژوهش نشان داد که کاربران به دلایل مختلفی نظیر «ابهام‌زدایی از جهان و فهم واقعیت زندگی، کاهش تنش و رسیدن به آرامش در زندگی، ناخرسندی از زندگی و تغییر روند آن، جستجوی انگیزه و امید در زندگی، گریز از تنهایی و کسب همدلی، کسب انرژی مثبت، تأثیرات اجتماعی و همنوایی با دیگران، سرگرمی و تفریح» به سوی طالع‌بینی مجازی کشیده می‌شوند. در بخش دوم، یافته‌های پژوهش نشان داد که طالع‌بینی مجازی در مقایسه با شکل سنتی آن دچار سه تغییر کارکردی و آیینی شده است؛ این تغییرات در قالب مقوله‌های «شخصی‌سازی و خودآیینی شدن طالع‌بینی، درهم‌تنیدگی آیینی و ادغام موقتی و دلبخواهی» آمده است.

واژگان کلیدی: فرهنگ عامه، دین عامه، شبکه‌های اجتماعی، طالع‌بینی، تجربه زیسته، پدیدارشناسی.

^۱ - دانشجوی دکتری دانشگاه علامه طباطبائی، گروه علوم ارتباطات: نویسنده مسئول؛

ata.mohammad06@gmail.com

^۲ - استادیار دانشگاه علامه طباطبائی، گروه علوم ارتباطات؛ jahromi.jamal@gmail.com

^۳ - استادیار دانشگاه علامه طباطبائی، گروه روابط عمومی؛ r.saberi@atu.ac.ir

طرح مسئله

در جهان مدرن که با تحولات سریع اجتماعی، فرهنگی و تکنولوژیک شناخته می‌شود، زندگی همواره با چالش‌های متعددی روبرو است؛ از تنش‌های ناشی از تغییرات سریع فناوری گرفته تا فشارهای اقتصادی، اجتماعی و روانی ناشی از زندگی در یک جامعه پیچیده؛ همه باعث می‌شود که افراد به دنبال راهکارهایی برای تحقق خود و حل تعارضات و مسائلی باشند که هر روزه با آن‌ها روبرو هستند. یک شکل این تلاش‌ها می‌تواند در قالب کمک از نیروهای بیرونی و پنهانی نمود پیدا کند. درست در همین جا است که فرهنگ به‌طور کلی و در جامعه معاصر، فرهنگ عامه به‌طور خاص، هم به‌عنوان منابعی که افراد با آن به تجربیات و تعاملات روزمره خود معنا می‌دهند و هم به‌عنوان یکی از مکان‌های اصلی که در آن هویت‌های فردی و موقعیت‌های سوژگی ساخته، مذاکره و معنادار می‌شوند، اهمیت پیدا می‌کند.

فرهنگ عامه به‌مثابه‌ی «فرهنگی که به‌طور گسترده موردعلاقه یا پسند بسیاری از مردم است» (استوری، ۲۰۰۵: ۱) در عصر مدرن، به محلی قدرتمند برای انتشار افکار، بیان هویت و شکل‌گیری ارتباطات اجتماعی تبدیل شده است. این فرهنگ به نوعی بازتاب تجارب، ارزش‌ها و علایق مشترک توده‌ها است که به‌وسیله‌ی تعامل پویا بین نیروهای مختلف فرهنگی، اجتماعی و فناوری شکل گرفته است. فرهنگ عامه طیف گسترده‌ای از پدیده‌های هنری، سرگرمی و مرتبط با سبک زندگی، از موسیقی و فیلم گرفته تا مد و رسانه‌های اجتماعی را در بر می‌گیرد. به عقیده استریناتی، این فرهنگ «محل مبارزه و مذاکره بر سر معنا و ارزش‌ها است» (استریناتی، ۲۰۰۴: ۳)؛ که در آن افراد و گروه‌ها درگیر فرآیندی مستمر از تعریف و بازتعریف هویت خود هستند. فرهنگ عامه اغلب با فرهنگ رسانه‌ای درهم‌تنیده است. این موضوع هم به این دلیل که در واقع رسانه‌ها نقش مهمی در شکل‌دهی و بازتاب گرایش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای مردمی دارند و با اشکال مختلف خود (تلویزیون، فیلم، موسیقی، رسانه‌های اجتماعی و غیره) به ابزاری اولیه برای تولید، مصرف و انتشار فرهنگ عامه تبدیل شده‌اند و هم به این دلیل که خود نمودی از فرهنگ عامه به شمار می‌آیند، مصداق پیدا می‌کند. رسانه‌ها به‌ویژه در اشکال جدید و اجتماعی خود، به‌واسطه اینکه امکان ایجاد و اشتراک‌گذاری محتواهایی را می‌دهند که نه‌تنها توسط کاربران/افراد زیادی مبادله، به اشتراک‌گذاری و مصرف می‌شوند، بلکه خود این افراد نیز می‌توانند در فرایند تولید و بازتولید آن‌ها مشارکت بیشتری داشته باشند. یکی از جلوه‌ها و نمودهای فرهنگ عامه که

در شبکه‌های اجتماعی استفاده‌شده توسط کاربران ایرانی نیز به شکل گسترده‌ای وجود دارد، پدیده‌ای است که جامعه‌شناسان دین از آن به عنوان «دین بی شکل» یا «دین عامه» یاد می‌کنند. دین عامه که می‌توان آن را به اعمال و باورهای آیینی و معنوی اطلاق کرد که خارج از نمادها و آموزه‌های دین رسمی وجود دارد، نوعی از معنویت‌گرایی است که در پیوند با زندگی و تجربیات روزمره افراد قرار دارد. از این مفهوم نیز می‌توان برای توصیف شیوه‌ها و روش‌هایی که افراد و جوامع، آموزه‌های رسمی یا نهادی دینی را برای تناسب با زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی و مقتضیات زندگی خود تطبیق داده و بازتفسیر می‌کنند، استفاده کرد. این تغییر که با گرایش به سمت فردی شدن تجربیات و اعمال معنوی مشخص شده است را می‌توان تا حدودی متأثر از تغییرات اجتماعی-فرهنگی گسترده‌تر، مانند کاهش وابستگی‌های به نهادهای سنتی و تأکید فزاینده بر استقلال شخصی و فردگرایی دانست (روف، ۱۹۹۹). از این رو دین عامه در پیوند و همچنین متأثر از چیزی است که می‌توان از آن به عنوان «فردی شدن و خصوصی شدن معنویت» یاد کرد. در این مورد هیلز و وودهد به محبوبیت فزاینده «معنویت‌های زندگی» اشاره می‌کنند که بیان فردی، رشد شخصی و کاوش در اشکال جایگزین تجارب معنوی و مذهبی را در اولویت قرار می‌دهد. این معنویت‌ها اغلب عناصری از سنت‌های مذهبی و فرهنگی مختلف را در بر می‌گیرند و آن‌ها را در سیستم‌ها و اعمال اعتقادی شخصی‌شده ترکیب می‌کنند (هیلز و وودهد، ۲۰۰۵: ۲). این فردی شدن معنویت در ظهور اشکال مختلف «دین عامه‌پسند» منعکس می‌شود؛ موضوعی که روف آن را به عنوان عبارات مذهبی و معنوی «توده‌ای» توصیف می‌کند که خارج از محدوده چارچوب‌های مذهبی نهادی سنتی وجود دارند. این اشکال دین عامه غالباً در پذیرش شیوه‌های درمانی جایگزین، پذیرش فلسفه‌های عصر جدید و کاوش در اعمال معنوی مانند مراقبه، یوگا و ذهن‌آگاهی ظاهر می‌شوند (روف، ۱۹۹۹، ص ۷۷). علاوه بر این، فردی شدن معنویت از طریق یک تغییر فرهنگی گسترده‌تر به سمت نوعی «معنویت زندگی-ذهنی» حرکت می‌کند، جایی که افراد به طور فزاینده‌ای به دنبال تحقق معنوی و معنا از طریق تجربیات شخصی و پرورش هویت‌های معنوی منحصر به فرد خود هستند (همان). در عصر دیجیتال، گرایش به سمت فردی شدن معنویت با ظهور و گسترش رسانه‌ها و به ویژه رسانه‌های نوین تسهیل شده است. این رسانه‌ها دسترسی افراد را به مجموعه‌ای متنوع از اطلاعات معنوی و مذهبی، اعمال و جوامع فراهم کرده است. پوسامای در این زمینه استدلال می‌کند که اینترنت، به ویژه، نقش مهمی در انتشار و تنوع اعمال مذهبی و معنوی رایج ایفا کرده است و افراد را قادر می‌سازد تا

طیف وسیعی از سنت‌ها و منابع معنوی را کشف کرده و در آن‌ها درگیر شوند (پوسامای، ۲۰۰۵: ۷). به‌طورکلی با توجه به تغییرات گسترده‌تر اجتماعی و فرهنگی و پیچیده‌تر شدن زندگی روزمره افراد، اشکال نوینی از معنویت‌گرایی به‌ویژه در و به‌واسطه رسانه‌ها خلق شده است. این تغییرات همچنین منجر به بازتولید ایده‌های کهنی شده است که در جهان سنت ریشه داشته‌اند و توسط عقلانیت مدرن به‌عنوان خرافه طرد شده بودند. محتواهایی که در پژوهش جاری ذیل عنوان «نهان-یاری» خلاصه شده‌اند؛ یعنی آن دسته از ایده‌هایی که در پی حل مشکلات و تحقق خواسته‌های فرد به کمک و میانجی نیروهای غیبی و توانایی‌های پنهان موجودات، اجرام و اشیاء است. ایده نهان-یاری اغلب در قالب طالع‌بینی، فال‌گیری، تاروت و سایر اعمال غیبی ظاهر می‌شود. این سیستم‌ها ادعا می‌کنند که با استفاده از نیروها یا انرژی‌های نامرئی، بینش، راهنمایی و حتی قدرت پیش‌بینی را برای افراد فراهم می‌کنند.

این عقیده که موقعیت‌ها و حرکات اجرام آسمانی و همچنین اشیاء بر امور انسان و جهان طبیعی تأثیر می‌گذارد، از دیرباز با سنت‌های مذهبی و معنوی گوناگون در طول تاریخ درهم‌آمیخته است. باوجوداینکه طالع‌بینی اغلب به‌عنوان یک شبه‌علم در نظر گرفته می‌شود و تا حد زیادی توسط جامعه علمی بی‌اعتبار شده است، اما همچنان به‌عنوان شکلی از دین عامه در چشم‌انداز مذهبی و فرهنگی بسیاری از جوامع و در زندگی روزمره بسیاری از افراد جایگاه قابل‌توجهی دارد. به‌عنوان مثال در هند، طالع‌بینی به‌طور گسترده انجام می‌شود؛ به‌طوری‌که در رویدادهای مهم زندگی، مانند عروسی‌ها، تولدها و تصمیم‌گیری‌ها نقش مهم ایفا می‌کند (نوپورنیمایاداو، ۲۰۲۱: ۲۰). به‌طور مشابه در چین، عمل سنتی طالع‌بینی چینی، معروف به «بازی» یا «چهار ستون سرنوشت»، ارتباط تنگاتنگی با باورهای کیهانی تائوئیستی و بودایی دارد و برای هدایت تصمیم‌گیری‌های شخصی و اجتماعی استفاده می‌شود (لیبرشت، ۱۹۹۵: ۱۲۱). در این زمینه‌ها، طالع‌بینی به‌عنوان شکلی از دین عامه عمل می‌کند و به افراد احساس ارتباط با امر بالاتر و چارچوبی برای درک زندگی خود و دنیای اطرافشان می‌دهد. در دنیای غرب نیز درحالی‌که طالع‌بینی به‌عنوان یک رشته علمی پذیرفته نشده است، اما همچنان در فرهنگ عامه، نظام‌های اعتقادی شخصی و رویکردهای جایگزین برای سلامت و تندرستی حضور چشمگیری دارد (کامپیون، ۲۰۱۲). در ایران نیز نفوذ طالع‌بینی با ریشه‌های عمیق تاریخی خود در پیش و پس از اسلام در طول قرن‌ها به تکامل خود ادامه داد. به‌عنوان مثال در دوره‌ی قاجار فال‌بینی، دعانویسی و طالع‌بینی از مشاغل رسمی به حساب می‌آمد و به دو طریق انجام می‌شد: اولاً

پیش‌گوییانی که با دوره‌گردی در کوچه‌ها در پی جذب افراد بودند و قسم دیگر افراد دعانویس و فال‌بین که با برپایی دکان همچون دیگر کسبه به کار خویش آزادانه مشغول می‌شدند (شهری، ۱۳۷۱). طالع‌بینی در ایران در طی روند گسترش و تکامل خود به‌طور فزاینده‌ای با سنت‌های فرهنگی، مذهبی و فکری افراد ادغام شده است. امروزه این عمل در شکل‌های مختلف خود شامل دعانویسی و فال‌بینی (فال قهوه، تاروت، کف‌بینی، فال حروف ابجد و غیره) توسط برخی از ایرانیان چه به‌عنوان طالع‌بین و چه به‌عنوان مراجع انجام می‌گیرد.

امروزه رواج این پدیده چه در ایران و سایر کشورها با در دسترس بودن گسترده اطلاعات طالع‌بینی از طریق رسانه‌های مختلف مانند روزنامه‌ها، مجلات، وبسایت‌ها و رسانه‌های اجتماعی تسهیل شده است. در همین راستا صفحه‌ها و اتاق‌های بسیاری در شبکه‌های مختلف اجتماعی نظیر اینستاگرام و کلاب‌هاوس به تولید محتواهای مربوط به طالع‌بینی می‌پردازند و طیفی از کاربران ایرانی نیز این صفحه و اتاق‌ها را دنبال کرده یا در آن‌ها حضور می‌یابند. حضور کاربران در این موارد دامنه‌ای از فعالیت‌ها؛ از نظاره‌گری تا مشارکت فعالانه در مصرف و بازتولید ایده‌ها را در بر می‌گیرد. کاربران زیادی در پلتفرم‌ها و صفحه‌های موضوعی مربوط به این ایده‌ها حضور پیدا کرده و مشارکت می‌کنند، روزانه از مطالب و محتوای مربوط به این ایده‌ها بازدید کرده، به اظهار عقیده در مورد آن‌ها از طریق تأیید، نظر دادن و به‌اشتراک‌گذاری می‌پردازند. به‌گونه‌ای که بخشی از زندگی روزمره و رسانه‌ای برخی از کاربران ایرانی در مواجهه یا در تعامل با این ایده‌ها سپری می‌شود؛ اما آنچه حضور این ایده‌ها را مسئله‌مند ساخته، نه گستردگی و تعدد کمی آن‌ها در زندگی روزمره و فضای رسانه‌ای هم‌پیوند با آن است و نه اثبات علمی یا خرافاتی بودن آن‌ها، بلکه پیوندی است که این ایده‌ها با زندگی روزمره کاربران آن‌ها دارد. اینکه کاربران چگونه از این ایده‌ها برای پاسخ به نیازهای مادی و معنوی خویش استفاده می‌کنند و همچنین چگونه از این ایده‌ها به‌مثابه چارچوب‌های فرهنگی برای معناداری به تجربیات و تعاملات روزمره خود بهره می‌گیرند. در همین جا است که مفهوم تجربه زیسته اهمیت پیدا می‌کند. تجربه زیسته به دانش و درک شخصی اشاره دارد که از درگیری مستقیم و دست‌اول در رویدادها و موقعیت‌های روزمره ناشی می‌شود. تجربه زیسته «جوهر» یک پدیده است، زیرا روشی است که افراد به‌واسطه آن جهان خود و جایگاه خود در آن را درک می‌کنند. این نوع دانش از دانش انتزاعی یا نظری متمایز است، زیرا مبتنی بر تجربیات و تفاسیر منحصربه‌فرد فرد است (کرسول، ۲۰۱۳: ۷۶). هوسرل (۱۹۷۰) استدلال کرد که برای درک واقعی یک پدیده، محقق باید پیش‌فرض‌ها و سوگیری‌های

خود را کنار بگذارد، فرآیندی که او آن را «پوخه» یا «در پرائتز گذاشتن» نامید. امری که به محقق اجازه می‌دهد تا بر تجربه ذهنی شرکت‌کننده تمرکز کند، بدون اینکه فرضیات خود یا دانش از قبل موجود را تحمیل کند. از نظر هایدگر، افراد همیشه در یک زمینه فرهنگی، تاریخی و اجتماعی خاص قرار دارند و این زمینه درک آن‌ها از جهان و تجربیات زیسته خود را شکل می‌دهد. مفهوم هایدگر از «دازاین» یا «درجهان بودن» این ایده را برجسته می‌کند که انسان‌ها به‌طور جدایی‌ناپذیری با محیط خود و شبکه معانی و روابطی که جهان زندگی آن‌ها را تشکیل می‌دهند، پیوند دارند. به‌طور کلی با کاوش در راه‌هایی که مردم از طریق آن‌ها تجربیات زیسته خود را تفسیر و معنا می‌بخشند، محققان می‌توانند درک عمیق‌تری از ساختارهای اجتماعی، پویایی قدرت و تعامل پیچیده بین عاملیت فردی و محدودیت‌های اجتماعی به‌دست آورند. بر همین مبنا، تحقیق حاضر تلاش می‌کند تا با تمرکز بر کاوش پدیدارشناختی، چگونگی معناسازی افراد از تجربیات آنلاین خود در استفاده از محتواهای طالع‌بینی را بررسی کند. به‌عبارتی دیگر، ما به‌دنبال این هستیم که دریابیم کاربران چگونه طالع‌بینی را در زندگی روزمره خود به کار می‌برند و چه معناهایی را به این تجربیات نسبت می‌دهند. این پژوهش به‌طور کلی به‌دنبال پاسخگویی به دو پرسش کلی است؛ نخست اینکه چه انگیزه‌ها، باورها و تجربیاتی کاربران را به جستجوی آنلاین راه‌حل‌های طالع‌بینی سوق می‌دهد؟ در همین راستا اینکه کاربران صفحات طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام و کلاب‌هاوس)، چه توصیف و تعریفی از این رفتار خود ارائه می‌دهند؟ فهم و درک کنشگران از این کنش چیست؟ و در همین رابطه چه انگیزه‌ها، باورها و تجربیاتی کاربران را به سمت این نوع از طالع‌بینی و راه‌حل‌های آن سوق می‌دهد؟ و دوم اینکه چه تغییرات کارکردی و آئینی در عمل طالع‌بینی به‌واسطه انجام این عمل به‌صورت مجازی (طالع‌بینی مجازی) به وجود آمده است؟

ملاحظات نظری و مفاهیم پژوهش

فرهنگ عامه

فرهنگ عامه معمولاً به فرهنگی اطلاق می‌شود که به‌طور گسترده موردعلاقه یا پسند بسیاری از افراد یک جامعه است. این فرهنگ دربردارنده سرگرمی، موسیقی، مد، ورزش و جنبه‌های مختلف زندگی روزمره است. فرهنگ عامه عموماً به‌صورت صنعتی با استفاده از تکنیک‌های جافتاده و قابلیت‌های توزیع جهت دستیابی به مخاطبان گسترده تولید می‌شود (یانسن، ۱۹۹۵: ۱۲). این

فرهنگ که به‌عنوان فرهنگ توده‌ای نیز شناخته می‌شود، همواره مورد مناقشه و چالش‌برانگیز بوده است؛ به‌صورتی که ارائه تعریف دقیق و مورد وفاق در مورد آن به موضوعی پیچیده تبدیل شده است. این امر را می‌توان از یک سو هم به‌دلیل ماهیت سیال و متحول فرهنگ عامه به‌مثابه پدیده اجتماعی و هم به‌دلیل ماهیت ایدئولوژیک اصطلاح آن دانست. استوری اشاره می‌کند: «به‌دشواری می‌توان تعریف بسیار دقیقی از فرهنگ عامه ارائه داد. موضوعی که تا حدودی به این دلیل است که فرهنگ عامه موجودیتی ایستا نیست، بلکه در طول زمان تغییر می‌کند و در میان گروه‌های مختلف اجتماعی صورت‌های متفاوتی به خود می‌گیرد؛ آنچه فرهنگ عامه برای یک نسل است ممکن است برای نسل بعدی نباشد. این مفهوم همچنین طیف وسیعی از اشکال فرهنگی - از جمله موسیقی، تلویزیون، فیلم، مد، ورزش، ادبیات، هنر و صنایع‌دستی - را در بر می‌گیرد که تعمیم در مورد ویژگی‌های آن را چالش‌برانگیز می‌کند» (استوری، ۲۰۲۰: ۳)؛ بنابراین فرهنگ عامه به‌واسطه تولید و مصرف فرهنگی مداوم، به‌تعبیر استوری؛ «به‌طور مداوم ساخته و بازسازی» می‌شود (استوری، ۲۰۱۵: ۱). از سویی ریموند ویلیامز معتقد است اصطلاح «فرهنگ عامه نه توسط خود مردم، بلکه از سوی دیگران نام‌گذاری شده است؛ اصطلاحی که کماکان معانی قدیمی‌تر را نیز در خود دارد: [به‌معنای] انواع پست‌تر کار (نظیر ادبیات عامه، مطبوعات عامه که از مطبوعات باکیفیت متمایز می‌شوند)؛ و اثر یا کار تعمودی برای جلب رضایت (روزنامه‌نگاری عامه که از روزنامه‌نگاری دموکراتیک متمایز می‌شود)؛ و همچنین در معنی مدرن‌تر [به‌عنوان] موردپسند بسیاری از مردم بودن» (ویلیامز، ۱۹۷۶: ۲۳۷). ویلیامز اشاره می‌کند که مفهوم فرهنگ عامه به‌مثابه فرهنگی که مردم در واقع برای خودشان ساخته‌اند با همه این‌ها متفاوت است (همان). در همین معنای آخر است که فرهنگ عامه از نظر ویلیامز به مفهوم فرهنگ مردمی که هم ماهیت کنونی و هم تاریخی دارد، نزدیک است.

دین عامه

در بدترین تفسیر، ممکن است دین عامه^۱ با اصطلاحاتی نظیر «مبتذل»، «خرافات»، «به‌طرز فجیعی غیرمنطقی»، «از نظر اجتماعی ارتجاعی» و «احمقانه» تعبیر شود (بلیندربلو، ۲۰۰۱). بااین حال دین عامه اغلب بازتاب‌دهنده مذهب زیسته و بدون ساختار گروه‌های تابعه است و اصطلاحی است که عمدتاً برخلاف دین نهادینه شده، مستقر و/یا رسمی که الهیات عقلانی،

^۱ - Popular religion

مدون و مکتوب دارد، توسعه یافته است. این اصطلاح در زمانی که مردم دین رسمی مدون گروه نخبگان را مثلاً با تغییر دلبخواهانه مناسک رسمی دین مستقر یا با آوردن عناصر التقاطی از مجموعه‌ای از باورهای ادیان دیگر که به‌طور رسمی به رسمیت شناخته نشده‌اند، دگرگون می‌سازند، به دین مردم نیز اشاره دارد (پوسامایی، ۲۰۱۵: ۲). از نظر پارکر «[بر] خلاف دین [رسمی] عقل که مشخصه‌ی نخبگان روشنفکر و روحانیون است، دین عامه دینی است [برآمده] از آیین‌ها و اسطوره‌ها، رؤیاها و عواطف، بدن و تلاش برای به‌زیستی دنیوی» (پارکر، ۱۹۹۸: ۲۰۵).

به‌طور کلی دین عامه به اعمال و باورهای مذهبی اطلاق می‌شود که خارج از نهادها و آموزه‌های دین رسمی وجود دارد. این مفهوم دربردارنده آداب و رسوم مذهبی عامیانه و اعتقادات یک فرهنگ یا منطقه خاص است. دین عامه را گاهی دین عامیانه^۱ یا دین زیسته^۲ نیز می‌نامند. برخی از جنبه‌های کلیدی دین عامه عبارتند از:

التقاط‌گرایی^۳ - آمیختن باورهای مختلف و گاه متناقض از سنت‌های دینی مختلف. این به مردم اجازه می‌دهد تا باورهای ادیان متعدد را در اعمال دین عامه خودشان بگنجانند. به‌عنوان مثال، در برخی از فرهنگ‌های آمریکای لاتین، قدیسان کاتولیک با خدایان بومی پیش از مسیحیت تلفیق می‌شوند.

مناسک و رسوم - اعمال دین عامه اغلب شامل مناسک، رسوم و مراسم‌هایی است که اختصاص به فرهنگ یا منطقه خاصی دارد. این مراسم ممکن است عناصری از سنت‌های دین رسمی و همچنین آداب و رسوم محلی را در خود جای دهد. به‌عنوان مثال می‌توان به رقص‌ها، موکب‌ها، زیارت مکان‌های مقدس و مناسکی که رویدادهای مهم زندگی نظیر تولد، ازدواج و مرگ را نشان می‌دهد، اشاره کرد.

موجودات معنوی: ادیان عامه اغلب وجود موجودات معنوی مانند اشباح، ارواح، شیاطین، فرشتگان و سایر نیروهای ماوراءطبیعی را که می‌توانند بر زندگی روزمره تأثیر بگذارند، تصدیق می‌کنند و ممکن است مراسم و هدایایی برای این موجودات برای جلب عنایت، اجتناب از آسیب یا ادای احترام انجام شود.

^۱ - Folk religion

^۲ - Lived religion

^۳ - Syncretism

جادو و شفایابی: استفاده از جادو، سحر، طلسم، دوا و شیوه‌های شفابخش عامیانه در بسیاری از سنت‌های دین عامه رایج است. از این موارد برای محافظت در برابر نیروهای شیطانی، درمان بیماری‌ها و تغییر سرنوشت فرد استفاده می‌شود.

انتقال شفاهی (سینه‌به‌سینه) باورها: بیشتر باورهای دین عامه به‌جای متون مقدس رسمی از طریق سنت شفاهی منتقل می‌شود. داستان‌ها، افسانه‌ها و سخنان عامیانه به توضیح باورها و اعمال معنوی در یک بافت فرهنگی کمک می‌کند (اورسی، ۱۹۹۷؛ گراهام، ۲۰۰۵ و مک‌دائل، ۱۹۹۵).

شفادهنده‌ها و میانجی‌ها: در بسیاری از سنت‌های مذهبی عامیانه، اعتقاد بر این است که افراد خاصی دارای الطاف یا توانایی‌های معنوی خاصی هستند که به آن‌ها اجازه می‌دهد به‌عنوان شفادهنده، درمانگران ایمان، دوا فروش یا میانجی عمل کنند. آن‌ها نقش مهمی در ارائه پیشگویی، جن‌گیری، آیین‌های شفابخشی و ارتباط با ارواح ایفا می‌کنند (هارفورد به‌نقل از گرین، ۱۹۹۷: ۲۰۰).

طالع‌بینی

باور به نیروی جادویی نهفته در اجرام هستی و دیگر موجودات در طول تاریخ در میان انسان‌ها و جوامع وجود داشته است. از زمان‌های بسیار گذشته انسان‌ها می‌پنداشتند که اجسام، حیوانات و اجرام آسمانی قدرتی نهفته دارند که از آن می‌توان برای پیش‌بینی پدیده‌های طبیعی و رویدادهای زندگی روزمره استفاده کرد. این باور پیوندهای مشترکی با جان‌پنداری و سحر و جادو نیز داشته است. طالع‌بینی را می‌توان ذیل «نهان‌گویی» یا «غیب‌گرایی» دسته‌بندی کرد که معتقد به تأثیر نیروهای ماورایی بر انسان‌ها و جریان رویدادها است. در نهان‌گویی این باور وجود دارد که اموری در جهان هستی یا اطراف ما وجود و جریان دارند که گرچه با حواس پنج‌گانه حس نمی‌شوند و از ما پنهان‌اند، اما برخی «موجودات» یا انسان‌ها از چندوچون آن‌ها باخبرند و برای ما از آن جهان پنهان، خبر آورده یا می‌آورند. به آن غیب‌گویی، غیب‌دانی و غیب‌باوری هم می‌گویند.

طالع‌بینی، پیش‌گویی آینده از طریق مشاهده حرکات خورشید، ماه، سیارات و ستارگان است. دهخدا طالع‌بینی را به‌عنوان پیشه و شغل کسی می‌داند که سر کتاب بازکن باشد (لغت‌نامه دهخدا، ذیل طالع‌بینی)؛ یعنی کسی از امور نهفته خبر داشته باشد. اعتقاد به انواع طالع‌بینی در قالب فال، پیش‌گویی و تأثیر سعد و نحس اختران فلکی در سرنوشت انسان از گذشته‌های بسیار

دور در میان ایرانیان رواج داشت و اکنون نیز همچنان در صورت‌های مختلف آن در میان بخش‌های مختلف جامعه مورد توجه و استفاده قرار می‌گیرد. در این پژوهش مراد از طالع‌بینی، طیفی از ایده‌ها است که خود را با عنوان طالع‌بینی و فال تعریف می‌کنند.

پیشینه تجربی

تقوی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «مطالعه‌ی جامعه‌شناختی ذهنیت مراجعین به طالع‌بینان: مراجعه‌ی خاص به زنان خانواده‌های تهرانی در سه منطقه» بر اساس اصول نظریه‌ی زمینه‌ای به بررسی جامعه‌شناختی انگیزه‌ی افراد از مراجعه به طالع‌بینان، توصیف و تبیین شرایط اجتماعی و ویژگی‌های فرهنگی که منجر به بازتولید این رفتار می‌شوند، پرداخته است. محقق در نهایت به این نتیجه رسیده است که یکی از مهم‌ترین عوامل مراجعه به طالع‌بین، فقدان حمایت‌های اجتماعی در بین زنان است. از این رو در پژوهش وی «مراجعه به طالع‌بین به مثابه‌ی آیین حمایتی» در نظر گرفته شد؛ چراکه زنان با مراجعه به طالع‌بین به دنبال کسب حمایت‌های اجتماعی هستند.

غلامی (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت عنوان «برساخت اجتماعی پدیده‌ی فال‌گیری (مطالعه‌ی موردی زنان شهر سنندج)» که از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ مراجعه‌کننده به مراکز فال‌گیری و با استفاده از اصول روش‌شناسی نظریه مبنایی انجام شد، به این نتیجه رسید که زنان در واکنش به احساس تنهایی، فقدان حمایت اجتماعی، روزمرگی زنانه، آینده‌نگری، ناکامی اجتماعی، شکست عشقی، جبر اجتماعی ازدواج، کلیشه‌های جنسیتی، تفسیر فردی از دین، ارتباط اجتماعی صوری و روان‌شناختی شدن زندگی اجتماعی به فال‌گیری روی می‌آورند. او همچنین نتیجه گرفت که منع قانونی به‌عنوان زمینه‌ی تسهیلگر، و خبره بودن فال‌گیر و مدرنیزه شدن فال‌گیری، به‌عنوان شرایط مداخله‌گر در فرایند مراجعه‌ی زنان به مراکز فال‌گیری عمل می‌کنند.

نوذری و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل گفتمان‌های فال‌گیری در ایران» هدف خود را استفاده از نظریه نظم گفتار فوکو و تحلیل گفتمان به‌منظور توضیح سازوکارهایی که گفتمان رسمی-علمی برای طرد و غیرحقیقی جلوه دادن فال استفاده می‌کند و سپس مقایسه آن با معرفتی که خود کنشگران فال‌گیری ارائه می‌کنند، عنوان کرده‌اند. محققان به این نتیجه رسیدند که ازجمله سازوکارهای فوکویی گفتمان رسمی-علمی فال برای طرد گفتمان غیررسمی،

کنارگذاری و تفسیر است. برحسب این دو سازوکار، فال غیرحقیقی، غیرواقعی و شیادی است و کنشگران آن فاقد بینش علمی پنداشته می‌شوند. درحالی که کنشگران گفتمان غیررسمی که اغلب تحصیل کرده هستند، به فایده‌مندی فال در زندگی روزمره‌شان اشاره می‌کنند.

فاضلی (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «فال، فرهنگ و فراغت: رویکردی انسان‌شناختی به پدیده فال‌گیری در ایران امروز» هدف خود را در نظر گرفتن فال‌گیری به‌عنوان یک واقعیت یا امر فرهنگی و توضیح این پدیده با تحولات و فرایند موجود جهان‌محلی و به‌ویژه فرایند فراغتی شدن جامعه دانسته است. محقق در این نوشتار توضیح می‌دهد که پدیده فال‌گیری می‌تواند جنبه‌ی سیاسی، اقتصادی، روانی، تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و... به خود بگیرد، اما او در این میان تمایل دارد که این پدیده را به‌مثابه‌ی واقعیت فرهنگی بداند. فاضلی در ادامه به توصیف و تبیین ویژگی‌ها و زمینه‌های اجتماعی آنچه وی «فال‌بینی فراغتی» نامیده است، می‌پردازد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش پدیدارشناسی تفسیری انجام خواهد شد. پدیدارشناسی تفسیری به‌عنوان یک روش کیفی است که به‌منظور درک تجربیات زیسته افراد در زمینه‌های خاص مورد استفاده قرار می‌گیرد. این روش بر پایه این استوار است که افراد فعالانه در تفسیر تجربیات خود درگیر هستند و محققان نیز با تفسیر و درک تجربیات مشارکت‌کنندگان به فهم عمیق‌تر آن دست می‌یابند. در این راستا، پدیدارشناسی تفسیری به محقق اجازه می‌دهد تا با بررسی دقیق تجربیات افراد، معانی و مفاهیم زیربنایی آن‌ها را کشف کند. در این روش پژوهشگر با تأکید بر معانی تاریخی تجربه و اثرات تکوینی‌شان روی سطوح فردی و اجتماعی تمرکز می‌کند. روش پدیدارشناسی، تفحص در تجربه است بدان نحوی که زیسته شده و درون آگاهی ساخت‌یافته است؛ اما آنچه در مطالعه‌ی این تجربه در معنای نمود پدیدارها در آگاهی به میانجی خود تجربه اهمیت دارد و مفروضه‌ی روش‌شناسی این پژوهش است، نه توصیف صرف پدیدارهای متجلی شده در آگاهی‌های مبتنی بر اصولی همچون بی‌طرفی، حقایق جهانی و غیره، همچنان که مدنظر هوسرل است، بلکه تفسیر آن است (خالق‌پناه، ۱۳۹۹).

در این پژوهش، از ابزار مصاحبه‌ی عمقی نیمه‌ساختاریافته برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. در جریان مصاحبه، بسته به زمینه روایت‌های افراد، مصاحبه‌کننده سؤالات اکتشافی‌ای را با هدف تشریح پاسخ‌های داده‌شده و نظرات مصاحبه‌شوندگان مطرح کرد.

مصاحبه‌ها بعد از جلب رضایت مصاحبه‌شوندگان به‌روش تلفنی و یا با استفاده از پلتفرم‌های رسانه‌ای اجتماعی مانند واتس‌اپ [۱] انجام گرفته است. مدت مصاحبه بسته به تمایل شرکت‌کننده و روند بحث از ۱۰ تا ۶۰ دقیقه متغیر بوده است. پس از انجام مصاحبه‌ها، فایل‌های مربوط به مصاحبه پیاده‌سازی شد. در این مرحله تمامی محتوای مصاحبه‌ها به‌طور کامل رونویسی گردید. در مرحله بعد نوبت به تحلیل داده‌های گردآوری‌شده رسید که در اینجا از چارچوب کلایزی (۱۹۷۸) برای تحلیل استفاده شد. مبتنی بر چارچوب کلایزی، در این مطالعه، تمامی مصاحبه‌ها توسط دو فرد مستقل کدگذاری شدند و از بررسی تخصصی و بررسی همتا نیز برای اطمینان از قابل‌قبول بودن نتایج مطالعه استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش، کاربران تهرانی صفحات طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام و اتاق‌های شبکه اجتماعی کلاب‌هاوس بود که با استفاده از ترکیب روش‌های نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی از میان آن‌ها تعدادی انتخاب شدند. حجم نمونه بر اساس معیار اشباع نظری تعیین شده است؛ بدین معنی که تا زمانی که مصاحبه‌های جدید داده بیشتر و تازه‌ای به داده‌های قبلی اضافه کند، روند انجام مصاحبه ادامه می‌یابد. انتخاب نمونه‌ها در اینجا بر اساس چهار معیار: (۱) تجربه حضور طولانی‌مدت کاربران (حداقل یک سال) در اینستاگرام و کلاب‌هاوس، (۲) حداقل یک سال دنبال کردن صفحات یا اتاق‌های مجازی با عنوان طالع‌بینی و تاروت، (۳) مشارکت در قالب گذاشتن کامنت (نظر)، لایک در اینستاگرام یا بحث، مراجعه و حضور فعال در اتاق‌های کلاب‌هاوس و (۴) حفظ حریم خصوصی مصاحبه‌شوندگان و مخفی ماندن اطلاعات هویتی آنان در طول پژوهش بوده است؛ که بر این اساس در مجموع ۱۸ مصاحبه انجام گرفت. مصاحبه‌ها در بازه زمانی آبان‌ماه ۱۴۰۲ تا تیرماه ۱۴۰۳ انجام شد. این محدوده زمانی به‌منظور اطمینان از تجربه کافی مشارکت‌کنندگان در زمینه موردبررسی در نظر گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش

این بخش به تشریح یافته‌های حاصل از مصاحبه‌های عمقی نیمه‌ساختاریافته می‌پردازد. به‌طورکلی و با هدف کاوش، توصیف و تفسیر تجربه زیسته‌ی کاربران صفحات طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام و کلاب‌هاوس، یافته‌های پژوهش حاضر در دو قسمت که هر کدام در پاسخ به یک بعد از مسئله پژوهش است، خلاصه می‌گردد. در قسمت نخست که تحت عنوان «طالع‌بینی مجازی به‌مثابه یک نیاز» نام‌گذاری شده است، به تشریح مقوله‌هایی می‌پردازد که در

پاسخ به این پرسش‌های پژوهش هستند که: کاربران صفحات طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام و کلاب‌هاوس)، چه توصیف و تعریفی از رفتار خود ارائه می‌دهند؟ فهم و درک کنشگران از این کنش چیست؟ و در همین رابطه چه انگیزه‌ها، باورها و تجربیاتی کاربران را به سمت طالع‌بینی مجازی و راه‌حل‌های آن سوق می‌دهد؟ و در قسمت دوم که تحت عنوان «طالع‌بینی مجازی به مثابه یک فرایند» به تشریح مقوله‌هایی می‌پردازد که به تغییرات کارکردی و آیینی طالع‌بینی مجازی نسبت به طالع‌بینی سنتی می‌پردازد.

الف: طالع‌بینی مجازی به مثابه‌ی یک نیاز

ابهام‌زدایی از جهان و فهم واقعیت زندگی

مقوله‌ی حاضر نشانگر آن است که کاربران صفحات طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام و کلاب‌هاوس، از این راهکارها به عنوان راهی برای پاسخ به پیچیدگی جهان پیرامون و فهم واقعیت زندگی خود استفاده می‌کنند. این مقوله در قالب مجموعه‌ای از کدها نظیر «جذابیت دانستن آینده، کنجکاوی در مورد رویدادهای آینده، شناخت علت رخداد اتفاقات غالباً منفی در زندگی، کنجکاوی در مورد دیگران و ویژگی‌های آن‌ها و دانستن رازهای اطرافیان» نشان داده شده است. بر اساس این مقوله، افراد به شدت مایل‌اند بدانند چه پیش خواهد آمد و این موضوع آن‌ها را به سوی پاسخ‌های طالع‌بینی سوق می‌دهد. یکی از مصاحبه‌شوندگان به این موضوع اشاره می‌کند: «همیشه سعی می‌کنم بفهمم روزها و ماه‌های آینده برایم چه خواهند آورد. وقتی از طالع‌بینی استفاده می‌کنم، احساس می‌کنم که اگرچه آینده در دستان من نیست، اما می‌توانم با اطلاعاتی که می‌گیرم، برای خودم مسیر مناسب‌تری بسازم. طالع‌بینی برای من تلنگری است تا به چیزهایی که نمی‌دانم فکر کنم.» علاوه بر این، جذابیت دانستن آینده تأثیر مهمی بر جذب افراد به محتوای طالع‌بینی دارد. این جذابیت به صورت طبیعی ذهن افراد را درگیر کرده و آن‌ها را ترغیب می‌کند تا به دنبال پیش‌بینی‌هایی باشند که می‌تواند زندگی آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. یکی از کاربران با اشاره به این موضوع می‌گوید: «فکر کردن به آینده همیشه برای من جالب و هیجان‌انگیز است. وقتی پیش‌بینی‌های طالع‌بینی را می‌بینم، احساس می‌کنم دنیا یک راز بزرگ است و من فقط به دنبال کلید آن هستم... این حس که می‌توانم نگاهی به چیزی داشته باشم که برایم نامعلوم است، به من انگیزه می‌دهد تا بیشتر درباره‌ی خودم و چالش‌هایی که دارم، فکر کنم.» کاربران همچنین به دنبال دانستن علت اتفاقات منفی در زندگی خود هستند. همان‌طور

که تجربیات منفی می‌تواند منجر به احساس ناامیدی و سرخوردگی شود، فهمیدن علل این تجربیات می‌تواند به افراد کمک کند تا با آن‌ها بهتر کنار بیایند. یکی از کاربران این‌طور بیان می‌کند: «خیلی وقت‌ها احساس کردم که تلاش‌های من برای رسیدن به هدف‌های زندگی‌ام از بین می‌رود. دوست دارم بدونم که آیا من و چیزهایی که دارم باعث این مشکلات شده یا نه. دوست‌های من باعث میشه تا از درد و رنج گذشتم درس بگیرم.» شناخت افراد و ویژگی‌های آن‌ها نیز از دیگر دلایل جذابیت طالع‌بینی برای کاربران بوده است. در دنیایی که روابط اجتماعی پیچیده‌تر از گذشته شده و درک رفتار دیگران کار دشواری به حساب می‌آید، طالع‌بینی می‌تواند به عنوان یک ابزار شناخت ماهیت شخصیت‌های اطراف ایفای نقش کند. کاربران با استفاده از این اطلاعات، می‌توانند روابط خود را بهبود بخشند و ارتباطات موفق‌تری را برقرار کنند. یکی از کاربران گفت: «...وقتی در مورد دوستانم یا کسانی که می‌شناسم، طالع‌بینی می‌کنم، می‌تونم ببینم که چرا با من جور خاصی هستند. خودم دیدم که چقدر کمک می‌کنه تا اونا رو بهتر بشناسم و رابطه‌مون بهتر بشه.» علاوه بر این، بسیاری از کاربران اظهار داشتند که به دنبال دانستن رازهای اطرافیان خود هستند. بدین معنی که تمایل برای کاوش در زندگی دیگران و درک پیوستگی بین رویدادها و احساسات باعث شده است که برخی به جستجوی طالع‌بینی سوق داده شوند. در نهایت، می‌توان گفت که کاربران ایرانی صفحات طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی به دلایل مختلف به دنبال ابهام‌زدایی از جهان و فهم بهتر واقعیت زندگی خود هستند. این دلایل شامل کنجکاوی درباره‌ی آینده، جذابیت دانستن، فهمیدن علل مشکلات زندگی، شناخت بهتر افراد و کشف رازهای اطرافیان است. هر یک از این ابعاد نه تنها به آن‌ها احساس آرامش و درک بیشتری از زندگی‌شان می‌دهد، بلکه به آن‌ها این اجازه را می‌دهد که روابط بهتری برقرار کنند و با چالش‌های زندگی خود به شکل معناداری مواجه شوند؛ به عبارت دیگر، طالع‌بینی به عنوان یک وسیله برای کاوش در ابهامات دنیای مدرن، نقشی حیاتی در روان‌شناسی و رفتار اجتماعی این کاربران ایفا می‌کند.

کاهش تنش و رسیدن به آرامش در زندگی

مقوله‌ی حاضر ناظر بر تمایل افراد برای کاهش انواع استرس‌های روحی و روانی است که ناشی از مشکلات زندگی، دغدغه‌های ذهنی، فشار اجتماعی و همچنین عدم اطمینانی است که فرد نسبت به آینده، انتخاب‌ها و یا نتایج زندگی خود احساس می‌کند. بر اساس این مقوله؛ طالع‌بینی به عنوان

یک ابزار معنوی به کاربران این احساس را می‌دهد که می‌توانند کمی از این بی‌اطمینانی را کاهش دهند و کنترل بیشتری بر آینده‌ی خود داشته باشند؛ به عبارت دیگر استفاده از طالع‌بینی به عنوان یک وسیله برای تسکین اضطراب و ارائه احساس امنیت در دنیای پر از نااطمینانی است. این مقوله در قالب کدهای مختلفی نظیر «نبود اطمینان و اعتماد به نفس، ناراحتی، شک‌ها و درگیری‌های ذهنی، ترس‌ها و نگرانی‌ها، گیج‌بودن در تصمیم‌گیری، مسئولیت‌ها و انتظارات دیگران، تنش‌های در خانواده، ابهام در مورد اینکه فلانی مرا دوست دارد، دانستن اینکه فلانی به خواستگاری‌ام می‌آید یا اینکه فلانی به من بازمی‌گردد، خلاصی از عشق فلانی» نشان داده شده است. این کدها نشانگر دلایلی است که کاربران صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی برای استفاده خود از طالع‌بینی عنوان کرده‌اند. بر اساس نظریه‌ی «تأمین نیازهای اولیه» از آبراهام مازلو می‌توان گفت افراد به دنبال تأمین نیازهای عاطفی و روانی خود هستند و طالع‌بینی به عنوان یک روش غیررسمی، به آن‌ها کمک می‌کند تا به نوعی معنا و تفسیری برای تجربیات خود بیابند که این خود می‌تواند به کاهش تنش و اضطراب منجر شود. به عنوان مثال، یکی از کاربران در این خصوص اظهار داشت: «در زندگی‌ام تردیدهای زیاد دارم، انگار برایم همه چیز درهم ریخته است، وقتی از طالع‌بینی استفاده می‌کنم و می‌بینم که اوضاع بهتر میشه، حس می‌کنم که یک وزنه از روی دوش‌ام برداشته شده و می‌توانم با آرامش بیشتری به جلو حرکت کنم.» این نقل‌قول ناظر بر تأثیر مثبت طالع‌بینی بر احساس اعتماد به نفس و امیدواری فرد است و نشان می‌دهد که این عمل تا چه حد به کاهش تنش‌های روانی کمک می‌کند. از سوی دیگر، طالع‌بینی همچنین به افراد این امکان را می‌دهد که در مواقع فقدان توانایی تصمیم‌گیری، نگاهی به آینده داشته باشند و این برای آن‌ها اطمینان و آرامش به همراه دارد. یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان اشاره کرد: «مثلاً وقتی در رابطه‌ام با کسی دچار تردید می‌شوم، می‌رم ببینم که توی طالع‌م گفته شده که در این ماه مثلاً اتفاقات خوبی خواهد افتاد، همین حس خوبی بهم میده.» این نقل‌قول نشان می‌دهد که چگونه طالع‌بینی می‌تواند به عنوان یک منبع ارزان و در دسترس برای آرامش بخشی به ذهن در هنگام تضادهای عاطفی و اجتماعی عمل کند. در همین راستا، برخی از افرادی که از طالع‌بینی استفاده می‌کنند، با دغدغه‌های ذهنی و شک‌هایی همراه هستند که به زندگی روزمره‌ی آن‌ها فشار می‌آورد. در این میان فشار مسئولیت‌ها و انتظارات خانوادگی به ویژه در فرهنگ ایرانی، همراه با ترس‌ها و نگرانی‌ها، به این امر بیشتر دامن می‌زند. علاوه بر این، انگیزه‌های مرتبط با روابط عاطفی نیز در گرایش به سوی راه‌حل‌های طالع‌بینی مؤثر است. برخی از کاربران به دنبال اطمینان از عشق و دوستی دیگران نسبت به خودشان هستند.

سؤالاتی همچون «آیا فلانی مرا دوست دارد؟» و «آیا به خواستگاری ام می آید یا نه؟» نشان دهنده‌ی چنین تلاشی به‌منظور کاستن از فشارهای عاطفی و یافتن آرامش در زندگی شخصی است. یکی از شرکت‌کنندگان در این زمینه بیان کرد: «من به چشم بد معتقدم، خیلی هستند که خوشبختی آدم رو نمی‌خوان، می‌خوام وقتی تو رابطه با کسی هستم بدونم اون منو دوست داره یا کسی هست که تو رابطه‌مون داره سرک می‌کشه، این خیالمو راحت می‌کنه.»

ناخرسندی از زندگی و تغییر روند آن

مقوله‌ی حاضر نشانگر عدم رضایت از زندگی و شرایط فعلی آن و تمایل به ایجاد تغییرات مثبت در روند آن است؛ به‌عبارت دیگر؛ در بستر چالش‌های اجتماعی و فردی، کاربران ایرانی در جستجوی راه‌هایی برای مقابله با دشواری‌های زندگی و حل مشکلات آن به طالع‌بینی روی می‌آورند تا بتوانند از این طریق مسیر، روند زندگی و سرنوشت خود را تغییر دهند. این مقوله از کدهای مختلفی نظیر «تغییر سرنوشت، تبدیل همه‌چیز به شکل احسن آن، مشاوره برای ایجاد تغییر در رفتار و کردار، گشایش در زندگی از طریق طالع‌بین، از بین بردن تأثیر شکست و ناکامی‌ها در زندگی، ناتوانی در حل مشکلات و رفع ناراحتی‌ها به‌صورت مستقل، تبدیل همه‌چیز به شکل ایده‌آل آن، رفع نیازها و طالع‌بین همچون مشاور» استخراج شده است. یافته‌های حاصل از مصاحبه با کاربران صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی در اینستاگرام و کلاب‌هاوس نشان داد که برخی از این افراد برای تغییر روند زندگی خود به طالع‌بینی روی می‌آورند و برای این دسته، طالع‌بین به‌عنوان مشاوران غیررسمی در شرایط دشوار تلقی می‌شود. به‌عنوان مثال، یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان کرد: «یه بار توی کارم مشکل داشتم و وقتی طالع من گفت که باید صبر کنم و فرصت بهتری میاد، خیلی آروم شدم. فکر کردم اگه اینو نگه، پس حتماً یه چیزی در کاره که من نمی‌بینم. حتی می‌تونم بگم گاهی اون طالع‌ها به من انگیزه می‌ده که بهتر عمل کنم.» این مقوله به‌ویژه با مفهوم «تغییر سرنوشت» نیز گره خورده است. برخی از کاربران اذعان کردند که احساس می‌کنند دست خودشان در شکل‌دهی به سرنوشت‌شان محدود است و این نیروهای دیگری هستند که سرنوشت آن‌ها را رقم می‌زنند. از این‌رو طالع‌بینی این امکان را می‌دهد که با آن نیروها مرتبط شوند. در این تصویر، طالع‌بین‌ها به‌عنوان واسطه‌هایی میان کاربران و موضوعات معنوی، به آن‌ها کمک می‌کنند تا با استفاده از ابزارها و راهنمایی‌هایی، زندگی و سرنوشت خود را تغییر داده و بهبود ببخشند. در همین راستا یافته‌ها نشان داد که جستجوی راه‌حل‌های

طالع‌بینی و استفاده از آن‌ها، نه تنها نشان‌دهنده‌ی یک تلاش برای رهایی از وضعیت موجود و حل مشکلات زندگی است، بلکه به عنوان یک روش برای ایجاد ارتباط با منابع معنوی نیز محسوب می‌شود تا از این طریق افراد سرنوشت خود را تغییر دهند و زندگی‌شان را به سمت بهتر شدن هدایت کنند. علاوه بر این کاربران می‌خواهند با مراجعه به طالع‌بینی، از تأثیرات منفی ناکامی‌ها و شکست‌ها در زندگی‌شان کاسته و نیازها و خواسته‌های خود را برآورده کنند. یکی از مصاحبه‌شوندگان توضیح داد: «شکست‌های متعددی در کار و روابط عاطفی‌ام تجربه کرده‌ام. به طالع‌بین مراجعه می‌کنم چون احساس می‌کنم که ممکن است علائمی از جانب خدا دریافت کنم که مرا به سمت رفع مشکلاتم هدایت کند.»

جستجوی انگیزه و امید در زندگی

مقوله‌ی حاضر دلالت بر تلاش‌های افراد برای یافتن انگیزه و امید در زندگی، به خصوص در شرایط بحرانی و دشوار دارد. این مقوله در قالب کدهایی نظیر «حس درماندگی و استیصال، عدم استجابت دعا، افسردگی، سردرگمی، نگرانی، نبود انگیزه، نبود دلگرمی، دیگر کاری از دست بر نمی‌آید» نشان داده شده است. تحلیل داده‌ها نشان داد که بسیاری از کاربران، به ویژه در شرایطی که با احساس بیچارگی و استیصال مواجه هستند، به طالع‌بینی مراجعه می‌کنند. این وضعیت می‌تواند به سردرگمی و نگرانی افراد دامن زده و در نهایت به افسردگی بینجامد. یکی از مصاحبه‌شوندگان اظهار داشت: «...من واقعاً گیج و نگران هستم. این قدر تو زندگی و مشکلاتش درگیرم و هیچی پیش نمیره؛ دیگه نمی‌دونم چکار کنم. گاهی میرم توی گروه‌های طالع‌بینی و خودم هم انجام ندنم... حس خوبی بهم دست میده.» برخی از کاربران در مصاحبه‌ها به نبود انگیزه و دلگرمی اشاره کرده و اظهار داشتند که به طور کلی احساس می‌کنند دیگر کاری از دستشان بر نمی‌آید. این حس ممکن است نتیجه‌ای از ناتوانی در مدیریت بحران‌های زندگی باشد. زندگی در شرایط امروز، با چالش‌های اقتصادی و اجتماعی بسیار، می‌تواند تأثیر زیادی بر روی سلامت روان افراد بگذارد. در این راستا، یکی دیگر از مصاحبه‌شوندگان بیان کرد: «به شدت احساس سردرگمی می‌کنم و نمی‌دانم چه هدفی باید در زندگی دنبال کنم. هر چیزی که انجام می‌دهم بی‌ثمر به نظر می‌آید. طالع‌بینی به من نشانه‌هایی میده... من خودم صدق نشانه‌ها رو دیدم.» این روایت‌ها و تجربیات نشان‌دهنده‌ی نیاز عمیق افراد به یافتن انگیزه و امید در زندگی است. هنگامی که فرد به بن‌بست می‌رسد، به دنبال منابعی می‌گردد که بتواند به او در این مسیر کمک

کند. در اینجا طالع‌بینی به‌عنوان یک کمک‌گر، به‌ویژه برای افرادی که با اختلالات احساسی مواجه هستند، عمل می‌کند.

گریز از تنهایی و کسب همدلی

مقوله‌ی حاضر ناظر بر اهمیت روابط اجتماعی و عاطفی در زندگی افراد و همچنین اثرات دلتنگی و تنهایی بر سلامت روان است. بر اساس این مقوله، یکی از مهم‌ترین دلایل کاربران صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی در اینستاگرام و کلاب‌هاوس برای استفاده از طالع‌بینی یا مراجعه به طالع‌بین، گریز از احساس تنهایی و کسب همدلی است. این مقوله در قالب کدهایی نظیر «نیاز به اشتراک‌گذاری مشکلات، درد دل کردن با کسی، طالع‌بین به‌مثابه‌ی حامی، رفع کمبودها (عاطفی)، کسب همدلی و همدردی» بازنمایی شده است. تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که چگونه کاربران به‌دنبال فرصتی برای به‌اشتراک‌گذاری مشکلات و درد دل کردن هستند و در این راستا طالع‌بین را به‌مثابه‌ی یک حامی و همراه در این راه می‌دانند. بر اساس همین مقوله، افرادی که در محیط‌های خانوادگی‌ای قرار دارند که با کمبود روابط صمیمی مواجه است -مثلاً در شرایطی که افراد از پدر و مادر نامهربان خود ترس دارند- برای آن‌ها طالع‌بین به‌مثابه‌ی یک خواهر و برادر قلمداد می‌شود که می‌تواند کمبودهای عاطفی آن‌ها را رفع کرده و به آن‌ها همدلی و همدردی ارائه دهد. یکی از مشارکت‌کنندگان در این باره اظهار داشت: «من خودمو تنها حس می‌کنم، خانواده‌ام با هم گرم نیستند، خیلی چیزها رو نمی‌تونم بگم... وقتی سراغ طالع‌بینی می‌روم، می‌تونم همه‌چیز را با طالع‌بین در میان بزارم... کسی اونجا هیچ قضاوت نمیشه». یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان در این باره بیان داشت: «از وقتی مشکلاتم را با طالع‌بین در میان گذاشتم، احساس می‌کنم دیگر تنها نیستم. او مثل یک حامی برای من شده است که همدلی و همدردی زیادی با من دارد. حتی گاهی احساس می‌کنم او بیشتر از پدر و مادرم به من توجه می‌کند و با من همراه است.» به‌طور کلی، انسان‌ها بدون ارتباط با دیگران نمی‌توانند توانایی زیادی برای خوشبختی و رشد شخصی را تجربه کنند و از این رو غالباً از تنهایی گریزان هستند. به‌همین دلیل، استفاده از طالع‌بینی و مراجعه به صفحات آن در شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان فضایی برای به‌اشتراک‌گذاری مشکلات و درد دل کردن، می‌تواند زمینه‌ساز کسب همدلی و حمایت عاطفی باشد.

کسب انرژی مثبت

مقوله‌ی حاضر نشانگر تلاش افراد برای فرار از چالش‌ها و تنش‌های زندگی روزمره به‌منظور دستیابی به حالت روانی و عاطفی بالاتر و رسیدن به انرژی مثبت است. این مقوله در قالب کدهایی نظیر «احساس خوشحالی، کسب حس ارضا و خنک‌شدن دل، کسب انتظار شیرین» نشان داده شده است. کسب انرژی مثبت به‌عنوان جستجویی برای سرزندگی و شادی در دوران پرتنش و دشوار معاصر محسوب می‌شود. در واقع، مشکلات اجتماعی و اقتصادی می‌توانند به احساس کسالت و ناامیدی منجر شوند و در این شرایط، افراد به منابعی از انرژی و امید نیاز دارند. طالع‌بینی به‌عنوان یک ابزار تاب‌آور اجتماعی می‌تواند فضایی ایجاد کند که در آن کاربران احساس کنند که می‌توانند به توقعات مثبت و نتایج دلپذیری دست یابند که این باعث کاهش استرس و افزایش حس شادی در آن‌ها می‌شود. طالع‌بینی به‌عنوان یک پدیده فرهنگی و اجتماعی می‌تواند به‌عنوان یک فرار از واقعیت عمل کند و فضایی برای گفتگو و تبلیغ احتمالات مثبت فراهم آورد. کاربران در این فضا می‌توانند تجربیات مثبتی از وقوع پیش‌بینی‌های طالع‌بین‌ها و حتی ارتباط با دیگران که در جستجوی انرژی مثبت هستند، ایجاد کنند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره اظهار داشت: «من به این دلیل از طالع‌بینی استفاده می‌کنم که باور مثبتی در مورد خودم بهم بدهد. وقتی فرکانس‌های هم‌جنس اون باور رو به دنیا می‌فرستم، بعد شبیه اون فرکانس‌ها برام اتفاق می‌افته. من باور دارم که حرف‌های طالع‌بین پیشگویی نیست، ولی اونا باورهایی هستند که اگر من هم‌جنس اونا جلو برم به انرژی اطرافم می‌رسم.» مشارکت‌کننده دیگری در این باره بیان کرد: «وقتی پیش‌بینی می‌شد که یه شانس خوب منتظرم هست، احساس می‌کردم که دلم خنک میشه و از درون آروم می‌شم. مهم نیست که این عقاید رو چقدر واقعی می‌دونم، مهم اینه که چه احساسی رو ایجاد می‌کنه.» این نقل‌قول‌ها نشان‌دهنده‌ی تأثیر طالع‌بینی بر احساس خوشحالی کاربر است؛ بر این اساس طالع‌بین به‌نوعی به کاربران این حس را می‌دهد که زندگی هنوز هم می‌تواند پر از فرصت‌های خوب باشد.

تأثیرات اجتماعی و هم‌نوایی با دیگران

مقوله‌ی حاضر نشانگر چگونگی تأثیرگذاری روابط اجتماعی و هم‌نوایی با دیگران بر انتخاب‌ها و تجارب فردی کاربران در زمینه طالع‌بینی است. بر این اساس یکی از دلایل استفاده از راه‌حل‌های طالع‌بینی و مراجعه به طالع‌بین، تأثیرگذاری اطرافیان و نیاز به تأیید شدن از سوی دیگران است.

این مقوله در قالب کدهایی نظیر «تشویق اطرافیان به مراجعه، اعتقاد به صحت طالع و طالع‌بینی، تعریف مثبت اطرافیان از یک طالع‌بین، اعتقاد به صحت گفته‌های یک طالع‌بین، داشتن تجربیات مختلف در رابطه با طالع‌بینی از کودکی تاکنون، طالع‌بین بودن مادر یا اقوام، مراجعه‌ی اطرافیان و اعتقاد داشتن آن‌ها، دسترسی آسان به طالع‌بین» نشان داده شده است. در نظریه‌های جامعه‌شناسی، مفهوم هم‌نوایی به‌عنوان رفتار و نگرش افراد در راستای تطابق با هنجارها و باورهای گروه‌های اجتماعی خود تعریف می‌شود. در موقعیت‌هایی که افراد به‌دنبال کسب آرامش و مثبت‌اندیشی هستند، نظرات و تجربیات دیگران می‌توانند به‌عنوان یک عامل تقویت‌کننده عمل کنند. این تأثیرات اجتماعی می‌تواند به‌شکل تشویق فردی، اعتقاد به صحت طالع و یا تجارب مثبت از طالع‌بین‌ها نمایان شود. برای مثال، اگر یک فرد مشاهده کند که دوستانش از طالع‌بینی به‌عنوان یک راه‌حل مثبت استفاده کرده‌اند، احتمالاً تمایل بیشتری برای جستجوی طالع‌بینی پیدا خواهد کرد. در زمینه طالع‌بینی، دلالت‌های اجتماعی این مفهوم به‌خصوص زمانی به بار می‌آید که مراجعین، طالع‌بین و تجربیات مثبت دیگران را می‌بینند. افراد به‌طور طبیعی به نتایج مثبت و تأثیرات خوب توجه کرده و این نگرش را به تجربیات خود تعمیم می‌دهند. به‌ویژه اگر این تجربیات در خانواده و نزد اطرافیان مشترک باشد، ممکن است موجب شود که افراد احساس کنند طالع‌بینی یک ابزار قابل‌اعتماد است که آن‌ها را به‌سمت خوشحالی و رضایت هدایت می‌کند. افراد معمولاً تحت تأثیر اطرافیان خود قرار می‌گیرند. در این مورد، وقتی دوستان یا اعضای خانواده به طالع‌بین مراجعه می‌کنند و به آن اعتقاد دارند، این رویه می‌تواند به دیگران هم تسری پیدا کند و آن‌ها را به استفاده از طالع‌بینی تشویق کند. به‌ویژه در فرهنگ‌های سنتی، اعتماد به نظرات بزرگ‌ترها و اطرافیان می‌تواند انگیزه‌ای قوی برای جستجوی طالع‌بینی باشد. در برخی از گروه‌ها، اعتقاد به طالع و طالع‌بینی می‌تواند به‌عنوان یک جزء خرده‌فرهنگی دیده شود. از این رو، افراد احساس می‌کنند که پذیرش این ایده‌ها و رویکردها نه تنها به آن‌ها کمک می‌کند، بلکه موجب ایجاد ارتباطات عمیق‌تری با دیگران نیز خواهد شد. علاوه بر این در عصر دیجیتال، دسترسی به صفحات طالع‌بینی و محتواهای مرتبط به‌راحتی امکان‌پذیر است. این دسترسی آسان به طالع‌بین‌ها و محتواهای آن‌ها باعث می‌شود که کاربران بتوانند به‌راحتی از این منابع برای به‌دست‌آوردن انرژی مثبت و آرامش استفاده کنند. یکی از مصاحبه‌شوندگان به اثرات اجتماعی طالع‌بینی اشاره کرد و گفت: «من از کودکی شنیده‌ام که مادرم همیشه به طالع‌بین می‌رفت و خیلی از پیش‌بینی‌هایش درست از آب درآمد. وقتی بزرگ‌تر شدم... خودم هم به

طالع‌بین مراجعه کردم. خیلی جالبه که وقتی با دوستانم راجع به طالع‌بینی صحبت می‌کنم، اون‌ها هم به تجربه‌های خوبی اشاره می‌کنن و خوب چطوره که قبلاً این پیش‌بینی‌ها درست بوده، الان دیگه نیست.» این نقل‌قول به‌وضوح نشان‌دهنده‌ی تأثیر یادگیری تجربیات خانوادگی و اجتماعی بر تمایل فرد به استفاده از طالع‌بینی است. مصاحبه‌شوندگان دیگر نیز به این موضوع پرداختند و یکی از آن‌ها در این باره اظهار داشت: «من می‌بینم که بچه‌های هم‌اتاقی چقدر با ذوق و شوق تعریف می‌کنن؛ راستش با وجودی که می‌خوام باور نکنم ولی خودمم ترغیب شدم... گاهی می‌بینم دوستم بعد از مراجعه به طالع‌بین چقدر امیدوار و شاداب شده، برام انگیزه میده که من هم امتحانش کنم. برای من، همیشه باورهایی که دوستانم و خانواده‌ام دارن اهمیت داره. وقتی می‌بینم که اونا با طالع‌بینی خوشحال‌ترن، حس می‌کنم من هم باید یک بار امتحان کنم.» این نقل‌قول‌ها نشان‌دهنده‌ی آن هستند که چگونه نظرات و تجربیات دیگران می‌تواند به‌عنوان یک عامل کلیدی در تصمیم‌گیری‌های فردی در زمینه طالع‌بینی عمل کند. به‌نظر می‌رسد که تأثیرات اجتماعی و همنوایی با دیگران، یک کنش مثبت را در کاربران ایجاد می‌کند که آن‌ها را به‌سمت جستجوی طالع‌بینی و بهبود حالت روانی خود سوق می‌دهد.

سرگرمی و تفریح

مقوله‌ی حاضر نشانگر آن است که یکی از انگیزه‌ها و دلایل استفاده کاربران صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی و مراجعه به طالع‌بین توسط کاربران ایرانی، سرگرمی و تفریح است. این مقوله در قالب کدهایی نظیر «جالب بودن مراجعه، سرگرمی، ایجاد تنوع در روحیه و زندگی، علاقه به دور هم جمع شدن، مهمانی رفتن و فال گرفتن، هیجان‌انگیز بودن مراجعه، علاقه به شنیدن ویژگی‌های شخصی از زبان دیگری، علاقه به امور مرموز، علاقه به متافیزیک و علاقه به تجربه کردن مراجعه» نشان داده شده است. بر اساس این مقوله، برخی از افراد مراجعه به طالع‌بینی را جالب و هیجان‌انگیز می‌دانند و برای این افراد، عمل و پیش‌بینی‌های طالع‌بینی جنبه تفریح و سرگرمی دارد. در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان اظهار داشت: «من اصلاً به طالع‌بینی اعتقاد ندارم ولی وقتی به یکی از این صفحات مراجعه می‌کنم، واقعاً سرگرم‌کننده است. چون آدم همیشه دوست داره درباره‌ی خودش و آینده‌اش چیزهایی بشنوه. مخصوصاً اگر اون چیزها جذاب و مرموز باشه.» همچنین، برخی از کاربران اعتقاد دارند که استفاده از طالع‌بینی می‌تواند به ایجاد تنوع در زندگی و روحیه آن‌ها کمک کند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این باره بیان کرد: «وقتی با

دوستانم دور هم جمع می‌شیم و هر کدوممون یه فال می‌گیریم، واقعاً جو باحالی ایجاد می‌شه. حس می‌کنی داری یه کاری انجام میدی که متفاوت از روزمرگی‌هات و حال و هوات عوض میشه.» یکی از مصاحبه‌شوندگان دیگر در توصیف تجربه‌اش از طالع‌بینی اظهار داشت: «وقتی می‌رم طالع‌بین، حس می‌کنم که نه تنها به دنبال پیش‌بینی آینده‌ام هستم، بلکه این یک تفریح هم هست. من و دوستانم همیشه دور هم جمع می‌شیم، فال می‌گیریم و درباره‌ی ویژگی‌های شخصیت خودمون حرف می‌زنیم. این هیجان‌انگیزه... با اینکه می‌دونم این پیش‌بینی‌ها شاید درست نباشند، اما از این کار لذت می‌برم.» به‌طور کلی بر اساس این مقوله، طالع‌بینی به‌عنوان یک فعالیت جذاب و محفلی برای تعاملات اجتماعی دیده می‌شود؛ بنابراین، طالع‌بینی فراتر از یک پیش‌بینی است و به‌عنوان یک تجربه اجتماعی و سرگرم‌کننده در نظر گرفته می‌شود که کاربران را به‌سوی خود جذب می‌کند.

ب: طالع‌بینی مجازی به‌مثابه‌ی یک فرایند

شخصی‌سازی و خودآیینی شدن طالع‌بینی

مقوله‌ی حاضر به‌معنای شکل‌گیری مراسم‌ها و تدابیر معنوی است که به‌شدت تحت تأثیر تجارب فردی و سلیقه‌های شخصی قرار دارد. در زمینه‌ی طالع‌بینی مجازی، این پدیده به افراد اجازه می‌دهد تا از امکانات موجود بهره‌برداری کنند و متناسب با نیازها، خواسته‌ها و شرایط خاص خود، تفسیر و الگوهای شخصی‌سازی‌شده‌ای از معنویت و آیین‌ها ایجاد کنند. یافته‌های حاصل از مصاحبه با کاربران صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی در اینستاگرام و کلاب‌هاوس نشان داد که برخی از کاربران احساس می‌کردند می‌توانند به‌جای پیروی از رسم و آیین‌های سنتی، مسیر معنوی خود را طراحی کنند. آن‌ها احساس می‌کردند که در طالع‌بینی مجازی نه تنها حق انتخاب و دسترسی بیشتری دارند، بلکه توانایی این را دارند که به‌طور فعال در فرایند تفسیر و عمل مشارکت داشته باشند. این تغییر نه تنها به افراد حس قدرت و کنترل بیشتری بر فرایند طالع‌بینی می‌دهد، بلکه آن‌ها احساس می‌کنند که این عمل بیش از پیش متعلق به آن‌ها است. این مقوله در قالب کدهای مختلفی نظیر «دسترسی به انواع خدمات و مطالب طالع‌بینی، دسترسی به خدمات طالع‌بینی در زمان و مکان دلخواه، آزاد بودن فرد در انتخاب شیوه‌های طالع‌بینی، استفاده از انواع مختلف طالع‌بینی به‌شیوه‌های خاص شخصی، تبدیل کاربر به‌مثابه‌ی طالع‌بین، ایجاد فضای معنوی مختص به خود، شخصی شدن مناسک، تفاسیر شخصی از

طالع‌بینی» نشان داده شده است. دسترسی به انواع مختلف مطالب و خدمات طالع‌بینی و توانایی انتخاب از میان آن‌ها، از یک سو قدرت و آزادی عمل بیشتری به افراد داده است تا بتوانند با کسب اطلاعات مختلف در زمینه طالع‌بینی و مقایسه شیوه‌های مختلف طالع‌بینی و سپس انتخاب یک یا ترکیبی از این شیوه‌ها، به درک و تفسیر شخصی‌سازی‌شده از طالع‌بینی دست یابند تا جایی که در بعضی مواقع خود کاربر به یک طالع‌بین تبدیل شود. از دیگر سو، کاربر با توجه به علایق و نیازهای خود از میان ارائه‌دهندگان خدمات طالع‌بینی مجازی انتخاب کرده و خدمات سفارشی‌شده دریافت می‌کند. در این مورد نیز از آنجایی که افراد تنها به یک مرجع سنتی و محدود وابسته نیستند، به راحتی می‌توانند تخصص این افراد را با یکدیگر مقایسه کنند یا بر اساس تجارب و اطلاعات خود بازتفسیر نمایند. در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان اظهار داشت: «من هر بار به پیج‌های مختلف سر می‌زنم تا ببینم چه چیزی برای من متفاوت‌تر و جذاب‌تره. این خیلی برام هیجان‌انگیزه. هر طالع‌بینی یک تفسیر جدید برام داره و هر بار احساس می‌کنم می‌تونم چیز جدیدی از خودم کشف کنم.» مصاحبه‌شونده‌ی دیگری در این باره بیان کرد: «الان که توی شبکه‌های اجتماعی پیج‌های مختلف طالع‌بینی هست، هر وقت که دلم می‌خواد به راحتی می‌رم و یه سری پیش‌بینی‌ها رو می‌خونم. احساس می‌کنم دیگه لازم نیست به یک طالع‌بین خاص مراجعه کنم، چون خودم می‌تونم با خواندن مطالب مختلف و ویدیوهای آموزشی، بفهمم که چه شکلی باید این طالع‌بینی‌ها رو بخونم. من تحلیل خودم رو از طالع و بخت دارم. از وقتی که این کار رو می‌کنم، حس می‌کنم قدرت انتخاب بیشتری دارم. مثلاً می‌تونم طالع‌بین‌های مختلف رو ببینم و ببینم کدوم اونا بیشتر با من ارتباط برقرار می‌کنه و طبق اون‌ها عمل کنم. این‌طور نیست که به یه طالع‌بین وابسته باشم، از هر جا که دلم بخواد، اطلاعات می‌گیرم.» یکی از مشارکت‌کنندگان دیگر در این مورد اظهار داشت: «برا من، طالع‌بینی مجازی یه نوع آزادی به حساب میاد. قبلاً وقتی می‌خواستم به کسی مراجعه کنم، باید می‌نشستم توی صف و وقت می‌گذاشتم؛ اما حالا می‌تونم هر زمانی که دلم می‌خواد، یه پیش‌بینی سریع رو چک کنم و حتی خودم دست به کار بشم. از لحاظ روحی هم خیلی حس بهتری دارم. مثلاً اگه توی یک روز خاص به همون طالع‌بینی‌هایی که توی اینستاگرام می‌بینم، دقت کنم می‌فهمم که چقدر به شرایط من نزدیک هستن و می‌تونم همون موقع شروع کنم به اصلاح کردن رفتارم یا هدف‌گذاری‌هایی که لازمه... همه‌ی این‌ها باعث میشه احساس کنم بخشی از یک دنیای بزرگ‌تر هستم و این‌جوری از سنت‌های مخصوص خودم دور نشدم.»

درهم‌تنیدگی آیینی

مقوله‌ی حاضر به بیان نحوه‌ی ترکیب و تلفیق عناصری از نظام‌های معنایی مختلف و همچنین تلفیق مناسک از ادیان متفاوت می‌پردازد. در این مقوله، کاربران با ترکیب و آمیختن عناصر متفاوت از ادیان و مکاتب فکری در فعالیت‌های طالع‌بینی خود، شکلی از تنوع و ترکیب آیینی را به‌وجود آورده‌اند. این مقوله در قالب کدهای مختلفی نظیر «استفاده همزمان از عناصر اسلامی و عناصر غیراسلامی در فعالیت‌های طالع‌بینی، ترکیب مناسک و آیین‌های ادیان مختلف (مانند تلفیق آیین‌های اسلامی و آیین‌های شرقی) در طالع‌بینی، استفاده از مفاهیم و نمادهای متنوع مذهبی و معنوی در تفسیر و تعبیر طالع‌بینی، درهم‌آمیختگی باورهای عرفانی و باورهای دینی سنتی در طالع‌بینی، ترکیب مفاهیم و روش‌های طالع‌بینی با مفاهیم و روش‌های درمان‌های جایگزین و شفابخشی، آمیختن جنبه‌های عقلانی و جنبه‌های عاطفی/معنوی در تفسیر و استفاده از طالع‌بینی، ترکیب مبانی قدسی با جادو، استفاده از احادیث اسلامی برای بهتر فهماندن مطالب طالع‌بینی» نشان داده شده است. به‌طور کلی این مقوله نشان‌دهنده‌ی آن است که برخی کاربران از مبانی فکری و آیینی ادیان و اسطوره‌های مختلف در راستای خلق نوعی دین شخصی بهره می‌گیرند. برای این کاربران، وفادار ماندن به سنت دینی واحدی معنایی ندارد و هر شکل آیینی می‌تواند برای آن‌ها دربردارنده‌ی معانی‌ای باشد که سایر اشکال آن معانی را ندارند. یافته‌های حاصل از مصاحبه نشان داد که برخی از کاربران به‌صورت همزمان از عناصر اسلامی و غیراسلامی در فعالیت‌های طالع‌بینی خود بهره می‌برند. به‌عنوان مثال، دیده می‌شود که کاربران در تفسیرهای طالع‌بینی خود به نمادهای شرقی مانند یین و یانگ و یا مفاهیم هندوئیسم از یک سو و از سوی دیگر به احادیث اسلامی، اذکار و اوراد دینی روی می‌آورند. این درهم‌آمیختگی به کاربران این امکان را می‌دهد که تفسیرهای جامع‌تری از تجربیات خود به‌دست آورند و از آن به‌عنوان راهی برای رشد معنوی و روحی استفاده کنند. در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان اظهار داشت: «من از طالع‌بینی برای پیدا کردن مسیر زندگی‌ام استفاده می‌کنم، ولی همیشه به‌یاد دارم که خدا هم باید در این وسط باشه. گاهی از قرآن آیه‌ای می‌خونم و بعد طالع‌بینی می‌کنم تا ببینم چه چیزی بهم می‌گه و آیا با هم جور درمیاد یا نه.» علاوه بر این، یافته‌ها نشان داد که در رفتار برخی کاربران نوعی آمیختگی میان باورهای عرفانی و باورهای دینی سنتی وجود دارد. همچنین یافته‌ها نشان داد که در برخی موارد کاربران از احادیث اسلامی برای بهتر فهماندن مطالب طالع‌بینی استفاده می‌کنند. این عمل به کاربران این امکان را می‌دهد که دانش

و بینش دینی خود را در تفسیر طالع‌بینی به‌کار گیرند و در عین حال به‌نوعی ردپایی از زندگی دینی خود را نیز در این فضا حفظ کنند. به‌عنوان نمونه، یکی از مشارکت‌کنندگان در این مورد اظهار داشت: «خیلی وقت‌ها وقتی طالع‌بینی می‌کنم، یاد حدیثی می‌افتم که گفته شده: "دعا سلاح مؤمن است". این کمک می‌کند تا با طالع‌بینی در کنار دعا، حس بهتری پیدا کنم.»

ادغام موقتی و دلبخواهی

مقوله‌ی حاضر نمایانگر فرایندهای اجتماعی و معنوی است که در آن افراد به‌صورت داوطلبانه و موقتی در گروه‌ها و جمع‌های دوستانه برای انجام فعالیت‌های مرتبط با طالع‌بینی شرکت می‌کنند. یافته‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه نشان داد که کاربران و دنبال‌کنندگان صفحات طالع‌بینی عموماً با ایجاد فضاهای دوستانه در قالب اتاق‌ها و کانال‌ها در سایر شبکه‌های اجتماعی مانند کلاب‌هاوس و تلگرام، گروه‌هایی را به‌صورت موقت ایجاد می‌کنند و در مورد موضوعات مرتبط با طالع‌بینی با هم بحث و تبادل نظر می‌کنند یا به‌صورت گروهی در عمل طالع‌بینی شرکت می‌کنند. ایجادکنندگان، این گروه‌ها را با اهداف خاصی شکل می‌دهند؛ اهدافی که برخی از آن‌ها را در گروهی که تشکیل داده‌اند، به‌صورت اصول اولیه یا مرام‌نامه در بالای صفحه و معرفی آن درج می‌شود. به‌عنوان مثال در کلاب‌هاوس که یک پلتفرم گفت‌وگویی صوتی است، روم‌های متعددی به طالع‌بینی اختصاص دارد. تعدادی از این روم‌ها توسط کارشناس‌های معروف طالع‌بینی و روان‌شناسی ستاره‌ای اداره می‌شوند. این کارشناسان معمولاً به ارائه توضیحات دقیق در مورد زوایای مختلف طالع‌بینی، مانند تحلیل شخصیت، وضعیت روابط، مسائل کاری و غیره می‌پردازند. شرایط حضور در این روم‌ها معمولاً بسیار ساده و دوستانه است. کاربران می‌توانند به‌عنوان شنونده وارد شوند و در صورت تمایل، با درخواست نوبت صحبت، نظرات یا پرسش‌های خود را مطرح کنند. از آنجایی که کلاب‌هاوس بیشتر بر اساس تعامل صوتی بنا شده، بسیاری از کاربران از این فرصت برای بیان تجربیات شخصی و همچنین یادگیری از دیگران بهره‌برداری می‌کنند. یکی از ویژگی‌های بارز روم‌های طالع‌بینی در کلاب‌هاوس، تنوع موضوعات و تخصص‌های مختلف است. بعضی از روم‌ها به تحلیل طالع‌بینی در یک فرهنگ خاص، مانند طالع‌بینی ایرانی یا هندی می‌پردازند، در حالی که دیگر روم‌ها ممکن است تمرکز بیشتری بر طالع‌بینی غربی یا چینی داشته باشند. این تنوع باعث می‌شود که کاربران با سلیقه‌های مختلف بتوانند مباحث موردعلاقه‌ی خود را پیدا کنند و با دیگران به تبادل نظر بپردازند. در تلگرام نیز که یکی از پرکاربردترین پیام‌رسان‌ها در ایران به‌شمار می‌آید، گروه‌های و کانال‌های متعددی به

طالع‌بینی اختصاص داده شده‌اند. این کانال‌ها معمولاً توسط طالع‌بین‌ها یا افراد علاقه‌مند به این حوزه راه‌اندازی می‌شوند و به ارائه تحلیل‌ها، پیش‌بینی‌ها و مشاوره‌های شخصی می‌پردازند. کاربران در این گروه‌ها می‌توانند سوالات خود را مطرح کرده و از تجربیات دیگر اعضا بهره‌مند شوند. بعضی از این کانال‌ها شامل تحلیل‌های روزانه، هفتگی یا ماهیانه هستند که به کاربران کمک می‌کند برنامه‌ریزی بهتری برای آینده‌ی خود داشته باشند. شرایط ورود به این گروه‌ها و کانال‌ها معمولاً بسیار آسان است. اکثر آن‌ها به‌صورت رایگان قابل دسترسی هستند، اما برخی از آن‌ها ممکن است برای مشاوره‌ها و تحلیل‌های شخصی هزینه دریافت کنند. همچنین، در بسیاری از این گروه‌ها، قوانینی برای ایجاد نظم و جلوگیری از هرگونه سوءاستفاده وجود دارد که اعضا ملزم به رعایت آن‌ها هستند. به‌عنوان مثال، احترام به نظرات دیگران، عدم توهین و رعایت حریم خصوصی از جمله اصولی است که در این محیط‌ها باید رعایت شود. علاوه بر جنبه‌های ارتباطی، فعالیت‌های آموزشی نیز در این روم‌ها و گروه‌ها اهمیت زیادی دارد. برخی از طالع‌بین‌ها و مربیان باتجربه، دوره‌های آموزشی آنلاین ارائه می‌دهند که می‌تواند شامل مباحثی از جمله اصول طالع‌بینی، شناخت سیارات و تأثیرات آن‌ها بر زندگی و تکنیک‌های مختلف پیش‌بینی باشد. این دوره‌ها معمولاً به‌صورت ویدئو یا کلاس‌های آنلاین برگزار می‌شود و کاربران با پرداخت هزینه مشخصی می‌توانند در این یادگیری‌ها شرکت کنند. یکی از جنبه‌های مهم و بارز این مقوله، برگزاری فعالیت‌های مشترک و مراسم‌های آنلاین است که کاربران ایرانی در صفحات طالع‌بینی به آن‌ها می‌پردازند. این فعالیت‌ها شامل برگزاری مراسم‌های آنلاین مانند جمع‌های فال‌خوانی، چالش‌های مرتبط با طالع‌بینی و دیگر امور معنوی است که در محیط‌های مجازی صورت می‌گیرد. این مراسم‌ها به کاربران این امکان را می‌دهد که حس تعلق و ارتباطی قوی را تجربه کنند. چنین فعالیت‌هایی همچنین موجب ایجاد روابط عاطفی و اجتماعی میان کاربران می‌شود. کاربران می‌توانند به‌صورت خودجوش و موقتی به عضویت گروه‌هایی درآیند که بر رفتار و ایده‌های معنوی و طالع‌بینی متمرکزند. این ظرفیت برای انتخاب ارتباطات و گروه‌ها به کاربران این شانس را می‌دهد که به‌راحتی در فعالیت‌های مختلف شرکت کرده و از تجربیات مختلف بهره‌مند شوند. بر این اساس، عضویت موقت در گروه‌های خاص به‌نوعی آزادی را برای کاربران به ارمغان می‌آورد و آن‌ها را قادر می‌سازد تا با توجه به نیازهای خود به مناسب و گروه‌های مختلف بپیوندند و از آن‌ها بهره‌برداری کنند. بر اساس یافته‌های حاصل از مصاحبه؛ مقوله‌ی حاضر در قالب کدهای مختلفی نظیر «جمع‌های دوستانه و فضاهای دوستی به‌عنوان محلی برای انجام امور معنوی و طالع‌بینی، القای حس کلان‌شدگی در فضاهای متکی بر

جمع دوستی، دلخواه بودن انتخاب گروه در فضای مجازی و عضویت موقت در آن، شرکت در چالش‌های آنلاین مرتبط با طالع‌بینی» نشان داده شده است. در ادامه به برخی از مهم‌ترین نمونه اظهارنظرهای مصاحبه‌شوندگان اشاره می‌شود: یکی از مصاحبه‌شوندگان در این مورد اظهار داشت: «من به طالع‌بینی خیلی علاقه دارم و همیشه دنبال این هستم که تأثیر اشیا و چیزها رو روی زندگی خودم ببینم. گاهی می‌رم توی کلاب‌هاوس و به وارد روم‌هایی می‌شم، تجربه خوبیه به‌نظرم. انگار که ما همه توی یه دایره‌ی دوستانه جمع شدیم و داریم تجربیاتمون رو به‌اشتراک می‌گذاریم. خیلی وقتا پیش میاد که من از سخنرانی‌ها یاد می‌گیرم و با کمال میل به‌عنوان شنونده می‌رم و گوش می‌دم... این گروه‌ها به من کمک کرده که از تنهایی دریام و حس کنم که توی جمعی هستم که بهم شباهت فکر داریم.» مصاحبه‌شونده‌ی دیگری در این باره بیان کرد: «در تلگرام یه کانال هست که مطالب مربوط به دعا و فال می‌ذاره. همیشه سعی می‌کنم به این کانال سر بزنم و مطالب روزانه‌اش رو بخونم. گاهی وقتا توی کانال، بحث‌هایی پیش میاد که شاید من سؤالی نداشته باشم، ولی از شنیدن صحبت‌های بقیه لذت می‌برم. مثلاً می‌بینم یکی از اعضا توی گروه خودش رو معرفی می‌کنه و از تجاربش می‌گه، یا اینکه چطور یه پیش‌بینی به زندگی واقعی‌اش برخورد کرده. حس می‌کنم توی یه گروه دوستی هستم، حتی اگر همدیگه رو حضوری نشناسیم.»

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به‌طور کلی با هدف کشف معنای تجربه‌زیسته‌ی کاربران صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی در شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام و کلاب‌هاوس، در صدد پاسخ به دو مسئله‌ی اساسی بود. نخست اینکه چرا و به چه دلایلی کاربران به سمت طالع‌بینی مجازی و جستجوی راه‌حل‌های طالع‌بینی از طریق دنبال کردن صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی کشیده می‌شوند و دوم اینکه این کنش کاربران به‌منابهای نوعی طالع‌بینی مجازی، چه تفاوت کارکردی و آیینی با شکل سنتی آن دارد.

در پاسخ به مسئله‌ی نخست، یافته‌های این پژوهش نشان داد که کاربران به دلایل مختلفی نظیر «ابهام‌زدایی از جهان و فهم واقعیت زندگی، کاهش تنش و رسیدن به آرامش در زندگی، ناخرسندی از زندگی و تغییر روند آن، جستجوی انگیزه و امید در زندگی، گریز از تنهایی و کسب همدلی، کسب انرژی مثبت، تأثیرات اجتماعی و همنوایی با دیگران، سرگرمی و تفریح» به سوی طالع‌بینی مجازی کشیده می‌شوند. بر اساس این یافته‌ها می‌توان گفت که افراد در دنیای امروز با فشارهای اجتماعی، اقتصادی و روانی زیادی مواجه هستند و این فشارها می‌تواند باعث

بی‌اطمینانی نسبت به آینده شود. استفاده از طالع‌بینی به‌عنوان یک ابزار برای فهم واقعیت‌ها و پیش‌بینی رویدادهای آینده، به کاربران این احساس را می‌دهد که می‌توانند تا حدی بر سردرگمی خود غلبه کنند. علاوه بر این، در وضعیتی که استرس و فشارهای روانی به یکی از بزرگ‌ترین مشکلات زندگی تبدیل شده، افراد به‌دنبال راه‌حلهایی برای پشت‌سر گذاشتن این چالش‌ها هستند. از همین رو کاربران این صفحات معتقدند که طالع‌بینی می‌تواند به آن‌ها احساس کنترل بیشتری نسبت به آینده بدهد؛ احساسی که می‌تواند منجر به کاهش اضطراب و در نهایت کسب آرامش شود. در همین رابطه مقوله‌ی «ناخرسندی از زندگی و تغییر روند آن» نشان داد که برخی از کاربران ایرانی در جستجوی راه‌هایی برای مقابله با دشواری‌های زندگی و حل مشکلات آن به طالع‌بینی روی می‌آورند تا بتوانند از این طریق مسیر، روند زندگی و سرنوشت خود را تغییر دهند. علاوه بر این، یافته‌ها همچنین نشان داد که برخی از کاربران به‌ویژه در شرایطی که با احساس بیچارگی و استیصال مواجه هستند، به طالع‌بینی مراجعه می‌کنند. در این زمینه افراد به‌دنبال آن هستند که از طریق راه‌حل‌های طالع‌بینی نوعی انگیزه و امید پیدا کنند تا بتوانند بر ناامیدی و درماندگی خود در زندگی غلبه کنند. بر اساس مقوله‌ی «گریز از تنهایی و کسب همدلی»، یافته‌های پژوهش نشان داد که بخشی از دلایل گرایش به سوی طالع‌بینی مجازی ناشی از نیازهای ارتباطی و اجتماعی افراد است. انسان‌ها موجوداتی اجتماعی هستند و احساس تنهایی و دلتنگی می‌تواند اثرات جدی بر سلامت روان آن‌ها داشته باشد. در این بستر، طالع‌بینی نه‌تنها به‌عنوان ابزاری برای پیش‌بینی، بلکه به‌عنوان یک فرصت برای ایجاد ارتباطات عاطفی و همدلی مورد استفاده قرار می‌گیرد و از این رو می‌تواند به افراد کمک کند تا نه‌تنها خود را در میان دیگری یا دیگران حس کنند، بلکه همدلی و توجه آن‌ها را جلب کنند. در مقوله‌ی دیگری یافته‌ها نشان داد که طالع‌بینی به‌عنوان یک ابزار تاب‌آور اجتماعی می‌تواند فضایی ایجاد کند که در آن کاربران احساس کنند که می‌توانند به توقعات مثبت و نتایج دلپذیری دست یابند که این باعث کاهش استرس و افزایش حس شادی در آن‌ها می‌شود. بر این اساس، افراد برای فرار از چالش‌ها و تنش‌های زندگی روزمره در صدد دستیابی به حالت روانی و عاطفی بالاتر و در نتیجه رسیدن به انرژی مثبت هستند. «تأثیرات اجتماعی و همنوایی با دیگران» مقوله‌ی دیگری است که نشان داد یکی از دلایل استفاده از راه‌حل‌های طالع‌بینی و مراجعه به آن، تأثیرگذاری اطرافیان و نیاز به تأیید شدن از سوی دیگران است و در نهایت با توجه به مقوله‌ی «سرگرمی و تفریح»، یافته‌های پژوهش نشان داد که یکی از انگیزه‌ها و دلایل

استفاده کاربران تهرانی از صفحات و اتاق‌های طالع‌بینی، سرگرمی و تفریح است. برای این افراد مراجعه به طالع‌بینی به‌عنوان عملی جالب و هیجان‌انگیز است.

در پاسخ به مسئله‌ی دوم، یافته‌های این پژوهش نشان داد که طالع‌بینی مجازی در مقایسه با شکل سنتی آن دچار سه تغییر کارکردی و آیینی شده است؛ این تغییرات در قالب مقوله‌های «شخصی‌سازی و خودآیینی شدن طالع‌بینی، درهم‌تنیدگی آیینی و ادغام موقتی و دلبخواهی» تشریح شده است. مقوله‌ی «شخصی‌سازی و خودآیینی شدن طالع‌بینی» ناظر بر شکل‌گیری مراسم‌ها و تدابیر معنوی است که به‌شدت تحت تأثیر تجارب فردی و سلیقه‌های شخصی قرار دارد. در زمینه‌ی طالع‌بینی مجازی، این پدیده بیانگر آن است که افراد اجازه دارند تا از امکانات موجود بهره‌برداری کنند و متناسب با نیازها، خواسته‌ها و شرایط خاص خود، تفسیر و الگوهای شخصی‌سازی‌شده‌ای از معنویت و آیین‌ها ایجاد کنند. مقوله‌ی «درهم‌تنیدگی آیینی» ناظر بر ترکیب و تلفیق عناصری از نظام‌های معنایی مختلف و همچنین تلفیق مناسک از ادیان متفاوت به‌واسطه‌ی طالع‌بینی مجازی است. بر اساس این مقوله، کاربران با ترکیب و آمیختن عناصر متفاوت از ادیان و مکاتب فکری در فعالیت‌های طالع‌بینی خود، شکلی از تنوع و ترکیب آیینی را به‌وجود آورده‌اند. در نهایت، مقوله‌ی «ادغام موقتی و دلبخواهی» ناظر بر فرایندهای اجتماعی و معنوی است که در آن افراد به‌صورت داوطلبانه و موقتی در گروه‌ها و جمع‌های دوستانه برای انجام فعالیت‌های مرتبط با طالع‌بینی شرکت می‌کنند.

بحث

دنیای پرتنش مراجعه‌کنندگان و کاربران صفحات طالع‌بینی، همراه با بحران‌های اجتماعی، اقتصادی و روانی متعدد، وضعیتی را به‌وجود آورده است که احساس عدم اطمینان نسبت به آینده را می‌توان به‌عنوان یکی از نتایج آن دانست. در چنین وضعیتی، طالع‌بینی به ابزاری تبدیل می‌شود که به این افراد کمک کند تا به‌نوعی سردرگمی را کاهش دهند، آینده را قابل‌پیش‌بینی‌تر سازند و راه‌حلهایی برای گریز از مشکلات زندگی شخصی خود بیابند. در همین بستر، طالع‌بینی به‌عنوان ابزاری برای افزایش تاب‌آوری اجتماعی در شرایط تنش و اضطراب عمل می‌کند. بر اساس این موارد می‌توان طالع‌بینی را به‌عنوان یک پدیده اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفت که همواره در حال تحول و تطور است و نقش آن در زندگی روزمره افراد فراتر از آن چیزی است که بتوان آن را با مفاهیمی مانند خرافه‌پرستی یا سرگرمی ساده تبیین کرد. این

پدیده اجتماعی و فرهنگی بیش و پیش از هر چیز بر اساس خواسته‌ها و نیازهای کاربران شکل گرفته و توسعه می‌یابد و از این حیث می‌بایست به‌عنوان یک واکنش به، و بازتابی از چالش‌های زندگی مدرن مورد تحلیل قرار گیرد. از سوی دیگر، تکثیر و مصرف محتوای طالع‌بینی و انجام این عمل در بستر رسانه‌های اجتماعی که از آن به‌عنوان طالع‌بینی مجازی می‌توان یاد کرد، موجب تغییرات کارکردی و آیینی در این پدیده‌ی به‌ظاهر سنتی شده است.

منابع

- تقوی، الهام (۱۳۹۳). مطالعه‌ی جامعه‌شناختی ذهنیت مراجعین به طالع‌بینان: مراجعه‌ی خاص به زنان خانواده‌های تهرانی در سه منطقه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- خالق‌پناه، کمال (۱۳۹۹). «سنگینی دردها و تمرین صبوری با بدن: پدیدارشناسی تجربه‌ی زیسته‌ی دردهای مزمن در بیماران مبتلا به ام‌اس»، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی، سال ۲۷، شماره ۸۸، صص ۱۴۵-۱۷۴.
- شهری، جعفر (۱۳۷۱). طهران قدیم، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- غلامی، فاطمه (۱۳۹۲). برساخت اجتماعی پدیده‌ی فال‌گیری (مطالعه‌ی موردی زنان شهر سنندج)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی، دانشگاه کردستان.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۸۶). «فال، فرهنگ، فراغت»، مجله رشد آموزش علوم اجتماعی، دوره دهم، شماره ۴.
- نوروزی، حمزه؛ کریمی، علیرضا و غلامی، معصومه (۱۳۸۹). «تحلیل گفتمان‌های فال‌گیری در ایران»، مطالعات فرهنگی و ارتباطات، دوره ۶، شماره ۱۸، صص ۱۶۱-۲۰۲.
- Campion, N. (2012). *Astrology and Popular Religion in the Modern West: Prophecy, Cosmology and the New Age Movement*. Routledge.
- Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In R. S. Valle & M. King (Eds.), *Existential-phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48-71). New York, NY: Oxford University Press.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage.
- Fazeli, N. (2007). Fortune-telling, culture, and leisure. *Roshd Journal of Social Sciences Education*, 10(4). [in Persian].
- Fazeli, Nematollah. (2007). "Fortune-Telling, Culture, and Leisure." *Roshd Journal of Social Sciences Education*, 10(4). [in Persian].
- Gholami, F. (2013). *The social construction of fortune-telling: A case study of women in Sanandaj* [Master's thesis in Social Sciences, University of Kurdistan]. [in Persian].
- Gholami, Fatemeh. (2013). *The Social Construction of Fortune-Telling: A Case Study of Women in Sanandaj*. Master's thesis in Social Sciences, University of Kurdistan. [in Persian].
- Graham, Harvey. (2005). "Popular Religion." *Routledge Companion to the Study of Religion*.

- Heelas, P., & Woodhead, L. (2005). *The spiritual revolution: Why religion is giving way to spirituality*. Blackwell Publishing.
- Hufford, David J. (1997). "Folk Healers." In *Folklore: An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art*, edited by Thomas A. Green, 316-18. ABC-CLIO.
- Husserl, E. (1970). *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology: An introduction to phenomenological philosophy* (D. Carr, Trans.). Northwestern University Press.
- Jensen, K. B. (1995). *The Social Semiotics of Mass Communication*. London: Sage Publications.
- Khaleghpanah, K. (2020). The weight of pain and practicing patience with the body: A phenomenological study of the lived experience of chronic pain among patients with multiple sclerosis. *Quarterly Journal of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University*, 27(88), 145–174. [in Persian].
- Khaleghpanah, Kamal. (2020). "The Weight of Pain and Practicing Patience with the Body: A Phenomenological Study of the Lived Experience of Chronic Pain among Patients with Multiple Sclerosis." *Journal of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University*, 27(88), 145–174. [in Persian].
- Libbrecht, U. (1995). *Within the Four Seas...: Introduction to Comparative Philosophy*. Peeters.
- McDannell, Colleen. (1995). *Material Christianity: Religion and Popular Culture in America*. Yale University Press.
- Norouzi, H., Karimi, A., & Gholami, M. (2010). A discourse analysis of fortune-telling discourses in Iran. *Cultural Studies and Communication*, 6(18), 161–202. [in Persian].
- Norouzi, Hamzeh, Karimi, Alireza, & Gholami, Masoumeh. (2010). "A Discourse Analysis of Fortune-Telling Discourses in Iran." *Cultural Studies and Communication*, 6(18), 161–202. [in Persian].
- Orsi, Robert. (1997). "Everyday Miracles: The Study of Lived Religion." *Lived Religion in America: Toward a History of Practice*. Princeton University Press.
- Parker, C. (1998). Modern popular religion: A complex object of study for sociology. *International Sociology* 13(2): 195–212
- Possamai, A. (2005). *In search of New Age spiritualities*. Routledge.
- Roof, W. C. (1999). *Spiritual marketplace: Baby boomers and the remaking of American religion*. Princeton University Press.
- Shahri, J. (1992). *Old Tehran*. Tehran: Amir Kabir Publications. [in Persian].
- Shahri, Jafar. (1992). *Old Tehran*. Tehran: Amir Kabir Publications. [in Persian].
- Storey, J. (2018). *Cultural theory and popular culture: An introduction* (7th ed.). Routledge.
- Strinati, D. (2004). *An introduction to theories of popular culture* (2nd ed.). Routledge.
- Taghavi, E. (2014). *A sociological study of the mindset of clients of fortune-tellers: A specific study of women from families in three areas of Tehran* [Master's thesis, Faculty of Social Sciences, University of Tehran]. [in Persian].
- Taghavi, Elham. (2014). *A Sociological Study of the Mindset of Clients of Fortune-Tellers: A Specific Study of Women from Families in Three Areas of Tehran*. Master's thesis, Faculty of Social Sciences, University of Tehran. [in Persian].
- Williams, R. (1976). *Keywords: a vocabulary of culture and society*. No place of publication: Fontana/Croom Helm.
- Yadav, Nupurnima (2022). *Astrology in India A Sociological Inquiry*. Routledge India.